UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Miloslava Bušfyová

Specifika regionu a jejich využití v práci učitele mateřské školy - Haná

Olomouc 2017

vedoucí práce: Mgr. Alena Vavrdová, Ph. D

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených zdrojů a literatury.

V Olomouci dne 18. 4. 2017 ……

Děkuji Mgr. Aleně Vavrdové, Ph. D., za podporu, trpělivost a obětavost při vedení a zpracovávání bakalářské práce. Děkuji rodině a příteli za podporu a povzbuzení. Také děkuji paní vedoucí Stanislavě Kulaté a paní Pavle Bezové i všem členům folklorního souboru Hanačka a panu Petru Linduškovi za obětavou pomoc a poskytnutí literatury.

Obsah

Úvod ... 6
TEORETICKÁ ČÁST ... 7
1 Seznámení s regionem ... 7
1.1 Charakteristika Hané ... 7
1.2 Členění Hané na krajové oblasti ... 7
1.3 Hanácký folklor v oblasti Litovelsko ... 9
1.3.1 Minulost ... 9
1.3.2 Současnost ... 9
2 Hanácký folklor ... 12
2.1 Hanácké zvyky a tradice ... 12
2.1.1 Vítání jara – vynášení Morany ... 12
2.1.2 Velikonoce ... 13
2.1.3 Dožínky ... 14
2.1.4 Svatební koláč ... 14
2.1.5 Ostatky – pochovávání basy ... 16
2.2 Hanácký kroj – okolí Litovle ... 16
2.2.1 Ženský kroj ... 17
2.2.2 Mužský kroj ... 22
2.3 Hanácké nářečí – hanáčtina ... 24
3 Zařazení hanáckého folkloru do Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání ... 25
3.1 Začlenění do jednotlivých oblastí RVP PV ... 25
3.1.1 Dítě a jeho tělo ... 25
3.1.2 Dítě a jeho psychika ... 26
3.1.3 Dítě a ten druhý ... 27
3.1.4 Dítě a společnost ... 27
3.1.5 Dítě a svět ... 27
PRAKTICKÁ ČÁST ... 28
4 Projekt do mateřské školy ... 28
4.1 Úvod projektu ... 30
4.2 Seznam aktivit: ... 30
4.3 Popis aktivit: ... 31
4.4 Hodnocení projektu ... 60
Závěr ... 61

Seznam použité literatury a zdrojů 62
Literatura 62
Zdroje 63
Seznam příloh 64
Seznam příloh k teoretické části 64
Seznam příloh k praktické části 64
Přílohy 65
Přílohy k teoretické části 65
Přílohy k praktické části 77
ANOTACE 88

Úvod

Od dětství jsem navštěvovala zájmový taneční folklorní kroužek, kde jsem se hravou a zábavnou formou začala seznamovat s hanáčtinou, lidovými tanci, zvyklostmi, básněmi a písněmi. Díky docházení do kroužku, kde nás byla velká skupinka věkově rozličných dětí, se vytvořilo dlouholeté přátelství s některými členy Hanáčků, se kterými jsme bez mrknutí oka dorostli do věku dospělých Hanáků. Během mnoha let docházení do souboru, a překonání pomyslného mezníku přeměny dítěte na dospělého člena souboru, kterým je přechod z malých Hanáčků do dospělácké Hanačky, jsem se začala dozvídat spousty dalších informací ze života našich prarodičů, kteří žili v souladu s přírodou, tradicemi a zvyklostmi na Hané. Uvědomila jsem si, že s pokrokem doby se vytrácí lidskost, řemesla, tradice i zvyky, které nahrazují moderní vymoženosti, jako jsou televize, počítače, počítačové hry a internet. S tím souvisí také nedostatek pohybu a zájmu o původní obyčeje na Hané. Proto je v zájmu nás všech, seznamovat s obyčeji a zvyky Hané již děti v předškolním věku, a to přiměřeným a zajímavým způsobem.

Díky své budoucí profesi se můžu alespoň částečně pokusit předat dětem něco málo z krásné, ale už téměř neznámé minulosti našich předků. Právě z tohoto důvodu jsem si vybrala jako téma své bakalářské práce „Specifika regionu a jejich využití v práci učitele mateřské školy - Haná“. Bakalářská práce mi dává možnost toto téma rozpracovat do projektu, pomocí kterého se můžu pokusit děti hravou formou seznámit s některými obyčeji, způsoby, zvyklostmi, které byly na Hané kdysi běžné.

Cílem celé bakalářské práce je přiblížení hanáckého folkloru a seznámení s jeho zvyky, tradicemi, mluvou a typickými prvky a snaha o jejich přiblížení dětem. Cílem teoretické části je seznámit děti s regionem Haná v jeho dnešní podobě. Cílem praktické části je pak vytvoření projektu do mateřské školy.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Seznámení s regionem

1.1 Charakteristika Hané

Název Haná jako takový se objevil už v 16. století. Avšak území, které tento pojem označoval, bylo zprvu velmi úzké. Pojem Haná označoval pouze oblast táhnoucí se od Vyškovska na Kroměřížsko. S postupem času se oblast Hané začala rozšiřovat. Nejprve se rozšiřovala směrem na Kojetínsko a Tovačovsko. Oblastmi, na které se název Haná rozšířil nejpozději, byly Olomouc a Prostějov. Tím ovšem rozšiřování tohoto názvu nekončilo. Rozšiřoval se především na místa a oblasti, kde se mluvilo středomoravským – hanáckým nářečím. (Ludvíková, 2002)

V současné době je oblast Hané charakterizována téměř stejným rozložením oblastí označovaných Haná, jako tomu bylo v počátcích vzniku této folklorní oblasti. Dnes už je jasné, jak velkou a rozlehlou oblastí Haná je. Haná se tedy rozkládá přes oblasti Litovelska, Olomoucka, Zábřežska, Prostějovska, Přerovska, Hulínska, Kojetínska, Kroměřížska, Vyškovska a regionů Malé Hané, kam spadá například oblast Boskovic, Jevíčka a Konice. (*Hanáci Praha* [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: http://www.hanaci.vivat.cz/hana.php)

Vzhledem k velké rozloze hanácké oblasti bylo složité určit, které z měst bude centrem Hané. Proto se spolu s rozčleněním určila i centra jednotlivých oblastí. Těmi největšími a nejdůležitějšími hanáckými městy jsou Kroměříž, Olomouc, Litovel, Prostějov a Přerov. (Baruška, Koudelák, 1940)

Oblast Hané není charakteristická jen krojem, ale také rozlehlou rovinatou oblastí a především hanáckým nářečím, které je pro tuto oblast typickým, nejvýznamnějším a nejvýraznějším prvkem. Největším specifickým znakem Hané je mluva, tou je hanáčtina, pro tuto oblast naprosto typická, avšak v dnešní době už bohužel téměř zaniklá. Mluví jí už většinou jen folklorní soubory a lidé, kteří se hanácky naučili už jako malé děti.

1.2 Členění Hané na krajové oblasti

Členění Hané je dosti spjato nejen s oblastmi, které jsou pro Hanou charakteristické, ale také s jednotlivými kroji, které byly a stále jsou členěné podle jednotlivých krajových oblastí. Rozdělení Hané na oblasti tak bylo různé a odvíjelo se i podle osobností, které toto rozdělení určovaly. Například Jan Hanke z Hankensteina dělil Hanou na tři oblasti, tedy tři území Hanáků. Dělil Hanáky na Pravé, kteří sídlili u břehu řeky Hané, dále na Blaťáky, kteří

sídlili u Moravy kolem Tovačova a Rokytnice a třetí skupinou byli Zábečáci. (Ludvíková, 2002)

Dalšího a podstatně jednoduššího rozčlenění Hané se ujal pan Beda Dudík, který nedělil Hanou podle oblastí kolem řeky, ale podle dialektu. Proto dělil Hanáky na „Blaťáky a Blaťky, pro které byla typická oblast Prostějova – Dubu – Olomouce, Hanáky – Baňáky a Hanačky, kteří jsou ještě stále kolem říčky Hané, dále Moravčíci a Moravky sídlící u levého břehu Moravy, dále na Zábečáky od Bečvy po Tlumačov a posledními byli Zábečky sídlící na levém břehu Bečvy u Přerova.“ (Ludvíková, 2002, s. 10)

Olomoucký kaplan sv. Mořice Filip Friebeck rozčlenil Hanou podrobněji a nevycházel pouze z krajů v okolí řeky Hané, ale považoval za celou oblast Hané i širší Hanou, ke které náleželo území s obcemi: „Prostějov, Kostelec na Hané, Čechy pod Kosířem, Olšany, Těšetice, Senice, Křelov, Náklo, Cholina, Litovel, odtud pak také české obce na sever až po Rudu nad Moravou, kam spadá okolí Olomouce, Velké Bystřice k Přerovsku, ale také Kroměříž.“ (Bečák, 1997, s. 18)

Dalším, kdo se pokusil o rozdělení Hané na krajové oblasti, byl místopisec Fr. Schwoy, který určil oblast Hané jako oblast tvořící trojúhelník podle měst Olomouce, Kroměříže a Vyškova a obcemi a městy mezi nimi. Za hlavní město Hané považoval Prostějov. Při svém rozčlenění, však opomenul Litovelsko, Zábřežsko a Bystřicko, čímž bylo toto rozdělení Hané velmi nepřesné.(Ludvíková, 2002 i Bečák, 1997)

Podle dnešního a již ustáleného dělení, je oblast Haná rozšířená na oblast Litovelska, Olomoucka, Zábřežska, Prostějovska, Přerovska, Hulínska, Kojetínska, Kroměřížska, Vyškovska a regionů Malé Hané, kam spadá například oblast Boskovic, Jevíčka a Konice. Roku 2004 vznikl subjekt Litovelský mikroregion, který se skládá z 23 obcí. Ty se nachází v okolí Litovle. Mikroregion je rozdělen na tři větší oblasti, kterými jsou Bouzovská vrchovina, Haná a Litovelské pomoraví. Mikroregion Litovelsko se tak snaží udržet kulturu i tradice. Pro toto udržení a oživení si vybral velmi příhodný způsob. Mikroregion má vlastní hymnu, je to konkrétně video „Litovelsko – Hanácké ráj“ k němuž je napsaná a nazpívaná píseň v hanáčtině. Tuto píseň složil a nazpíval člen hanácké hudební skupiny Stracené ráj. (*Mikroregion Litovelsko: Region, který si zamilujete* [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: http://www.litovelsko.eu/cs/mikroregion-litovelsko/)

Příloha č. 1. – mapa oblastí Hané

1.3 Hanácký folklor v oblasti Litovelsko

1.3.1 Minulost

V dřívějších dobách byl hanácký folklor v Litovli a jejím okolí velmi bohatý. Tato oblast byla na folklor bohatá nejen dlouho žijícími zvyky a tradicemi, ale také obydlími a především kroji a mluvou. V dřívějších dobách se hanácký folklor udržoval podstatně více. O dodržování folkloru svědčil nejen kroj, jako tradiční a naprosto běžný oděv, který se většinou dědil z generace na generaci. Důležitou částí hanáckého folkloru, která byla v minulosti mnohem více rozšířená a viditelná, byl domov, obydlí a k nim připojené statky, humna a stodoly. (Baruška, Koudelák, 1940)

S domy a obydlími byla většinou spojená i nářeční část folkloru. Hanácké statky měly velká dřevěná vrata, většinou ozdobená jednoduchou vyřezávanou hanáckou tematikou. Bohužel právě tyto prvky se nám do současnosti dochovaly jen minimálně. Do dnešní doby už se nám jako folklorní bohatství minulosti dochovaly a udržely jen kroje a hanácké nářečí. Minulost a krása hanáckých krojů se nám zachovaly v poněkud netradiční formě, a to jako obrazy na omítkách domů. (Ludvíková, 2002)

1.3.2 Současnost

Co se hanáckého folkloru v současnosti v oblasti Litovle a blízkého okolí týká, je to oblast stále folklorně bohatá. Ačkoliv už tu není hanácký folklor zachovaný v živé, nebo alespoň částečně živé podobě, pořád je tu něco, co na první pohled prozrazuje, že ještě není mrtev ani zapomenut. Je tu sice jen málo přímých věcí, které by vám toto ukázaly, ale i přesto tu je cítit. Je to především proto, že v Litovli samotné i v její blízkosti jsou osoby, místa, budovy, mluva a také soubory, které tu hanácký folklor udržují.

Hanácký folklor v okolí Litovle a tedy celém mikroregionu Litovelsko je zasazen do běžného života drobnými prvky, které však umí přitáhnout pozornost. Nejvýznamnějším, největším a nejvýraznějším prvkem hanáckého folkloru, který je zasazen do běžného prostředí, je Hanácký skanzen v Příkazech. Jedná se o soubor několika lidových staveb, které jsou dokladem jak stavitelství a stylu obydlí a s tím i stylu a tradičního vybavení hanácké světnice, tak také hospodářských prostor, které byly velmi podstatné. Dalšími prvky, kterými je hanácký folklor v oblasti mikroregionu Litovelsko zachováván, jsou muzea. V některých muzeích se nachází jen části a prvky hanáckého folkloru. Jsou jimi ukázky z lidových tradic a řemesel. Specifikem této expozice je název „Oživlá řemesla“, kdy na městských akcích, výstavách a o svátcích, jakými jsou Velikonoce a Vánoce, tato řemesla ožívají. Dalším

specifickým muzeem je „Hanácké muzeum v Cholině“, ve kterém je náš folklor zachován v reálné podobě. Můžete si prohlédnout jednotlivé druhy i varianty hanáckých krojů typických právě pro oblasti Litovelska. Můžete si zde prohlédnout, jak vypadalo vybavení hanácké světnice. Při rozhovoru s paní průvodkyní, či paní starostkou si můžete povšimnout, že pro větší autentičnost vypráví vše o „ródné a krásné Hané“ v hanáckém nářečí.

O udržování hanáckého folkloru se v oblasti Litovelska přičiňují také folklorní soubory udržující v oblastech tradiční hanácký tanec a také některé prvky hanáckých tradic a zvyků. Díky folkloru se zachovává nejen tanec a tradice, ale především pořád udržují již zmíněnou a pro oblast Hané typickou mluvu. V mikroregionu Litovelsko je hned několik různých folklorních souborů. Litovelský region má několik folklorních soborů, které jsou většinou rozděleny podle menších měst a vesnic, které spadají do tohoto mikroregionu. Jednotlivé folklorní soubory jsou například: Národopisný soubor Cholinka, folklorní soubor Púčik (Příkazy), národopisný soubor Haná z Velké Bystřice a také folklorní soubor Hanačka, který má zázemí přímo v Litovli.

Folklorní soubor písní a tanců Hanačka byl založen v Litovli v roce 1981 a od té doby se snaží, aby krása hanáckých tradic, krojů, písní a tanců neupadla v zapomnění. Toto se folklornímu souboru Hanačka daří velmi dobře. O to, aby hanácký folklor zůstal živý a aby se na něj nezapomnělo, se snaží zhruba 30 členů, a to jak dospělých, tak i dětí. Hanačka má v repertoáru několik různých tanečních pásem, sólových tanců, ale i pásmo „Hanácká svajba“, které připomíná tradiční hanáckou svatbu a zvyky, které se dodržovaly při svatebních obřadech. Soubor se snaží různými vystoupeními hanácký folklor udržet a připomínat nejen po celém území České Republiky, ale také v zahraničí. Snaha vedoucí paní Stanislavy Kulaté i celého souboru je obrovská a ve většině případů také oceněná. Proto je mi velkou ctí, že i já jako člen souboru Hanačka mohu přispívat k udržování hanáckého folkloru. (*HANAČKA: Folklorní soubor z Litovle* [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: http://www.hanacka-litovel.cz/)

Poslední a velmi důležitou částí, která je pro hanácký folklor typická, je specifická mluva, kterou se Haná vyznačuje. Přestože už není hanácká mluva – hanáčtina – v oblasti Hané tak moc slyšet, určitě se neztratila. Jistou část zachování hanáčtiny zajišťují právě folklorní soubory, které se velmi snaží, aby se toto nářečí neztratilo. Spolu s jednotlivými folklorními soubory se o udržení hanáckého nářečí snaží také hanácké muziky, jako například cimbálová muzika Šumica z Náměště na Hané, nebo také Hanácká Môzeka z Litovle.

Důležitým prvkem pro alespoň částečné zachování hanáčtiny jsou také lidé, kteří se starají o to, aby se tato mluva neustále dostávala mezi běžné obyvatelstvo. Mezi takové osoby v oblasti Litovle patří především pan Petr Linduška, který je nejen sběratelem lidové slovesnosti a hanáckého nářečí, ale také spisovatelem v hanáckém jazyce. Díky němu se tak s hanáčtinou může setkat kterýkoliv čtenář. Dalším významným člověkem, který šířil krásu hanáčtiny mezi lidi, byla paní Jarmila Cholinská, která psala a skládala v hanáčtině. Patří sem určitě i pan Hlavinka, což je lidový vypravěč souboru Hanačka. Hanáčtinou mluví od mala, tím pádem mu není vůbec cizí. Díky tomu se tak při rozhovoru s ním můžete setkat a také kochat krásou hanáckého nářečí. Důležitý je také pan Josef Braný, který se jako rodilý Hanák podílí na tom, aby hanáčtina neupadla v zapomnění. Píše hanácké texty, povídky a také básně. Často spolupracoval s folklorním souborem Hanačkou a napsal pro ni spoustu básní a písniček v hanáčtině. S hanáčtinou se můžete setkat nejen u folklorních souborů nebo vypravěčů, ale také u běžných lidí. Když se člověk dobře zaposlouchá, zjistí, že je kolem něj spousta lidí, kteří mluví hanácky a kteří mají také svůj díl na tom, že hanáčtina je ještě stále částečně živým a používaným nářečím.

2 Hanácký folklor

Jak již bylo zmíněno, hanácký folklor je tradiční pro oblast měst Litovle, Olomouce, Zábřehu, Prostějova, Přerova, Hulína, Kojetína, Kroměříže, Vyškova. Podle některých autorů se jednotlivé oblasti dělí nejen podle měst, ale také podle toho, na kterém okraji řeky „Hané“ se daná oblast nachází. S tímto rozložením Hané je také spojeno dělení podle krojů. Co se však hanáckého folkloru a krojů týče, je pro oblast celé Hané dost podobný a v mnoha případech i stejný. Většinou se kroje liší pouze v drobnostech. (Ludvíková, 2002)

2.1 Hanácké zvyky a tradice

Hanácké zvyky a tradice byly vždy spojeny s nějakou významnou událostí. Většinou byly spojovány s tradičními svátky a oslavami, ale také s některými řemesly a pracemi. Za tradiční hanácké oslavy můžeme považovat například „Vítání jara a vynášení Morany, Ostatkê spojené s půstem a pochováváním basy.“ Některé zvyky a tradice jsou spojené již s tradičnějšími svátky, kterými jsou Velikonoce a Vánoce. Významnou událostí na Hané je svatba a s ní spojené tradiční zvyky. Z důvodu velkého množství hanáckých tradic a zvyků si vybereme pouze některé, a to ty nejznámější a nejdůležitější.

2.1.1 Vítání jara – vynášení Morany

Vítání jara a s ním spojené vynášení Morany je typické pro období přechodu zimy a jara. Morana nebo také smrt, mařena, či mařák je symbolem zimy, nepohody a nemoci, a proto je na začátku jara nutné Moranu vynést a spálit, nebo ji vhodit do vody aby se utopila, odplula a s ní tak odešla zima. Morana se vyráběla z neživých avšak přírodních materiálů, většinou ze slámy, a oblékala se do mužských nebo ženských šatů. Když se smrt vynášela z vesnice, šla za ní svobodná děvčata, která symbolizovala přinášení léta. Dnes už však vynášení Morany přešlo spíše k dětem a jejich hrám. (Langhammerová, 1979)

Podle paní Večerkové se průvodu se smrtkou účastnily děti, a především děvčata ve věku 8–15 let. Ve 20. století se věk děvčat změnil na 15–18 let. Důvod, proč za smrtkou chodila mladá děvčata, je stejný, děvčata přinášela léto. Morana se zhotovovala tradičním způsobem, a to uvázáním slámy na dřevěnou křížovou kostru, oblečená byla do ženského oblečení s převahou bílé barvy. Většinou to byla bílá košile, prostěradlo nebo kus plátna. Na hlavě měla Morana uvázaný šátek. Vrcholem vynášení smrtky je její zničení, kdy se smrtka zapálí a vhodí se do potoka či řeky, aby ji proud odnesl pryč. Vynášení Morany bylo často spojeno s básní nebo písní o vynášení smrti. Vynášení Morany se v dnešní době ujaly už jen

folklorní soubory. Na vynesení smrtky navazovala tradice smrtné nebo Květné neděle. (Večerková, 1999, s. 19 – 25)

Často se u vynášení Morany při průchodu vsí říkaly básničky nebo písničky, které svým obsahem sloužily jako přání, aby Morana spolu se zimou odešla. Příklady básniček:

Dívčí básnička

Nesemê Mařenô na olejô smaženó,

/:pěknó, pěknó, pěkně vêstrojenó:/

Chlapecká básnička

Nesemê Mařáka, na olejô smažáka,

od Josefa Hanáka,

černého, bilyho, z velkého čepáka.

Smrťákô, Smrťákô, proč tê lêdi dáviš?

Mê tě takê ôdávimê, ve vodě tě ôtopime.

Příloha č. 2 – vynášení Morany malými Hanáčky

2.1.2 Velikonoce

2.1.2.1 Pomlázka

Pro pomlázku se používá také slovo tatar nebo šlehačka. Byla a stále to je chlapecká výbava při velikonoční koledě. Pomlázka byla nejčastěji pletena z čerstvých vrbových proutků. Často se plete z 8 proutků. Starší pomlázky byly zdobené krátkými mašličkami vpletenými od špičky někdy až do poloviny pomlázky. Dnešní pomlázky jsou také zdobeny mašličkami, které jsou však vázány na špičku hotové pomlázky. (Langhammerová, 1979)

Ve své kapitole paní Večerková uvádí i další názvy pomlázky tradičnější pro současnost. Pro pomlázku se dnes užívá název šmigustr nebo mrskut. Chlapci chodí samostatně nebo ve skupinách k děvčatům ve vesnici. Ke koledování by měla být použita pomlázka spletená z vrbového proutí. V dřívějších dobách vymrskaná dívka na pomlázku vázala mašličku, v současnosti koledníci většinou dostanou barvené vajíčko nebo něco dobrého. (Večerková, 1999, s. 19 – 25)

2.1.2.2 Velikonoční kraslice

V dřívějších dobách byly velikonoční kraslice zdobeny, malovány voskem. Tématem byly hanácké figurky a nápisy. Poté se barvily březulkou na červeno, olšovou kůrou na černo a vývarem z cibulových slupek, které známe a často používáme i dnes, na žlutou nebo hnědou barvu. Po obarvení se odstranil vosk a vajíčka se omastila špekem, aby se krásně leskla. Tradicí hanáckého zdobení kraslic je také krajková metoda. Kdy se do bílého vajíčka se silnou skořápkou pilníčkem dělají dírky a vzory. Vzory měly většinou původ v hanáckém dírkovaném vzoru. Takto vytvořená vajíčka se mohla domalovat a dozdobit barevným voskem. Dalším typem, jak ozdobit kraslici bylo škrábání, a další zdobení je lepení ornamentů z rozstříhaných plátků slámy. Stébla slámy se nejdříve rozříznou a vyžehlí do rovna, teprve poté si je můžeme nastříhat na libovolné tvary a kousky. (Kršková, 2000, s. 50 – 51)

Příloha č. 3 – tradiční velikonoční kraslice

2.1.3 Dožínky

Tyto slavnosti byly spojené s koncem sekání a sklízením obilí. Po dokončení sklízení obilí se oslavovala dobrá úroda. Pro tyto oslavy bylo tradiční vyrábění věnce a jeho předávání hospodáři s přáním dobré úrody pro následující rok.

Pro dožínkový věnec bylo typické, že byl vytvořený ze všech druhů obilí. Bylo do něj zapleteno také luční a polní kvítí. Takto upravený věnec se pak předával právě hospodáři s přáním dobré úrody. Dožínky slavila chasa spolu s hospodáři. (Langhammerová, 1979)

Příloha č. 4 – dožínkový věnec

2.1.4 Svatební koláč

Ke každé správné hanácké svatbě patří i tradiční svatební koláč. Svatební koláč byl vlastně druh dortu, který měl několik poschodí a na vrcholku byl stromek nebo kytice. Když se svatební koláč předával, svatební řečník měl promluvu. Svatební řečníci byli dva, a to řečník pro nevěstu a pro ženicha. Úkolem svatebního řečníka bylo mluvit za nevěstu nebo ženicha. (Kráčmar, 1999, s. 184)

Svatební koláč je symbolem hojnosti, plodnosti a štědrosti, a právě proto nemohl na svatbě chybět. Jeho výroba a výzdoba však byla náročná, vyžadovala dostatek času, trpělivosti a dovedností. Proto platilo, že „svatební koláč nebo také svatební strom byl vrcholem kuchařského umění hanácké ženy.“ (Vaca, 1998, s. 48) Pan Vaca ve svém vyprávění uvádí, že se někdy při pečení koláče musela vybourat i dvířka od chlebové pece,

aby se tak velká buchta mohla upéci. Vzhledem k velikosti svatebního koláče se po svatební hostině koláč rozkrájel a každý z hostů tak dostal výslužku spolu s jednou hůlkou s prstky – kukyryháky (sladkosti z kynutého těsta), většinou ve tvaru ptáčka – holubičky. (Vaca, 1998, s. 48 – 51)

Svatební koláče na Moravě byly velmi zdobné pečené objekty. Koláče byly velmi bohaté. Podle toho, jak se vyvíjely do bohatších forem, si zachovaly několik zajímavých tvarů. Dělily se takto: (Langhammerová, 1979)

a) Koláč se třemi obloukovitými pruty – tyto koláče se předávaly osobám méně významným a byly proto jednodušší. Takový koláč dávala například družička mládenci. Tento koláč byl podstatně menší než hlavní koláč nevěsty. Byl pečený do kruhového tvaru a byly v něm obloukovitě vbodnuty tři pruty, které byly ozdobené cukrovím a pentlí.
b) Koláč se svazovanými pruty – tento koláč patřil nevěstě, byl to druhý koláč, který se na rozdíl od toho prvního jedl druhý den po svatbě při tzv. „Popravkách“, což byla hostina pořádaná v neděli po svatbě. Koláč byl zdobený smaženými milostmi a růženci ze sušených švestek.
c) Koláč s volnými pruty – nejvýraznější forma svatebního koláče. Tento koláč byl největší a většinou nejbohatší. Bohatost koláče vycházela z majetnosti nevěsty. Koláč byl zdoben cukrovím, pečenými ozdobami – především ptáčky a perníčky, jablky ořechy, sušenými švestkami, praporečky, papírovými ozdobami a stužkami.

Svatba jako taková byla nejen příležitost k oslavě rodinné události, ale také měřítkem zámožnosti rodu. Svatby většinou trvaly nejméně tři dny, ale svatební hodování trvalo déle. Typický svatební koláč, nebo také stromek či strom života, byl zvyklostí, která se však lišila v každé farnosti. Ozdoby koláče byly buď jen z těsta, nebo mohly být doplněné papírovou výzdobou. Nejobvyklejším typem stromku byla buchta, kvůli níž se občas musela bourat i část pece. Do něj byl zapíchnuty ratolesti s obrázky, perníčky, ovoce, růže i svíčky. Tvar svatebního koláče tvořil homolovitý útvar díky tomu, že se tyčinky s růžicemi zapichovaly do buchty tak, že veprostřed byly tyčinky nejdelší a ke krajům se zkracovaly. Po svatební hostině „po stolech“ se koláč rozkrájel do výslužek pro hosty i s růžicemi. (Bečák 1997)

Příloha č. 5 – hanácký svatební koláč

2.1.5 Ostatky – pochovávání basy

Ostatky jsou spojeny s tradičním ukončením masopustu a přípravou na Velikonoce. Poslední den masopustu se netancuje až do rána. O půlnoci basa hrát přestane a na určité období se pochová, aby na ni nikdo nehrál. Folklorní soubory většinou pochovávání basy představují jako taneční pásmo znázorňující masopustní oslavy a předvádění samotného pochovávání basy. Toto pásmo zachycuje všechny důležité prvky a tradice a snaží se je tak formou folklorního pásma předávat dál. (Faltýnek, 1996, s. 41 – 42)

2.2 Hanácký kroj – okolí Litovle

Hanácký kroj je jedním z těch nejvýznamnějších a nejzajímavějších dokladů o lidové kultuře na Hané. Hanácký kroj je jedním z mnoha krojů, které můžeme najít v různých částech Česka, a ukazuje na bohatost českého národa. Bohatost, styl a materiál lidového kroje vždy závisel nejen na bohatosti a úrodnosti kraje, ale také na podnebních a přírodních podmínkách. Hanácký kroj tak nese prvky nejen bohaté oblasti, ale také znaky kroje z rovinné oblasti. (Bečák, 1997)

Podle některých autorů se kroje v jednotlivých oblastech liší ve všech částech a podle jiných autorů je tomu pak naopak, kdy se kroje liší jen v některých částech, které nejsou podstatné. V oblasti Litovelska se jedná o druhou variantu, kdy se kroje výrazně neliší. Dalo by se o tom hovořit v rámci celé Hané. Kroje jednotlivých oblastí Hané jsou jedinečné svou zdobností a délkou, která je typická pro rovinnou oblast. Barevnost krojů je střídmá, ale nikoliv nudná, tato barevnost je u většiny krojů v hanácké oblasti také dosti podobná. (Čížková, 1940)

Pan Beda Dudík dělil Hanáky velmi jednoduše – podle barvy pánských kalhot na Hanáky „červené“ a Hanáky“ žluté.“ O ženském kroji říkal, že je na celém území téměř jednotný. (Ludvíková, 2002, s. 10) Jen málo autorů dříve dělilo Hanou na krajové oblasti podle kroje. Většina autorů Hanou dělila na oblasti, podle toho, na které straně břehu řeky se nacházely. Dnes už se kroje jednotlivých hanáckých oblastí liší většinou ve výšivce na košili, a to jak na ramenní tak u rukávců. Toto se vyskytuje spíše u ženského kroje. Mužské košile jsou si výšivkou dosti podobné nebo i stejné. Dalším odlišným prvkem je styl vázání ženského šátku, který se liší oblast od oblasti. V ostatních prvcích si jsou hanácké kroje opravdu dosti podobné.

Jednotlivé druhy kroje se dříve dělily pouze na všední a sváteční. (Čížková, 1940) Dnes je pro lepší orientaci a také vystupování dělíme na kroje všední, sváteční a svatební.

Většina hanáckých souborů vystupuje v krojích svátečních. Při některých vystoupeních nebo akcích však ukáží i kroje všední a svatební.

Ve spojení s krojem i stylem hanácké mluvy se o Hanácích říká, že jsou pomalí. Tato fráze je celkem přesná a dobře pochopitelná vzhledem k tomu, že hanáčtina je mluva pomalá. Svou stavbou a vyslovováním se ani rychle mluvit nedá. Zdánlivé pomalosti napomáhá i hanácký kroj díky tomu, že jeho sukně je dlouhá až po kotníky. Takže se v kroji nedá velmi rychle pohybovat, ovšem s výjimkou tance.

2.2.1 Ženský kroj

Ženský kroj je velmi zdobný, složitý a skládá se z mnoha částí. Složitost ženského kroje nespočívá jen v jeho nošení a oblékání, ale také v jeho údržbě a především šití. Ženský kroj má podstatně více části než mužský a má také mnohem více vrstev. Níže popíši kroj především takový, jak vypadá v současnosti.

2.2.1.1 Části ženského kroje

2.2.1.1.1 Košile

Košile je jedna z nejstarších součástí hanáckého kroje. Vyvinula se ze starého tvaru rubáše, který se skládal ze tří částí. První zvaná „trhačena“ sahala až do poloviny lýtek, a ve vrchní části jen pod prsa a pod paže. Na ramenou byla zavěšena jen na bílých šňůrkách. Druhým dílem byly rukávce, které skrývaly prsa a paže. Na konci rukávců byly límečky, nebo také náramky, do kterých byly všity rukávy. Límečky byly široké většinou 7 cm, ale podle oblasti se velikost lišila od 3 do 10 cm. Límečky v oblasti Litovle jsou zvláště široké, vyšívané černou nití. Vzor vyšívání, který byl a stále je oblíbený po celé Hané, je srdce umístěné uprostřed límečku. Třetí částí bylo oplečí, to se ovinulo kolem těla a vepředu se sešněrovalo. V současném kroji už je košile a oplečí samostatnou částí. Košile je obdobná původní skladbě rukávců, jen je delší. Košile a rukávce jsou jednou částí. U krku je košile svázaná bílou šňůrkou, rukávy jsou také všity do límečků, které jsou vyšité černou, většinou srdcovou, výšivkou. Límečky kolem paží upevňujeme červenou mašlí. Žlutým vzorem se vyšívá část košile nad nařaseným rukávem. Tato výšivka bývala dříve bílá, postupem času zašla, proto se později začala vyšívat žlutě. Černá výšivka je na límcích (manžetách), do kterých jsou všité rukávy. (Bečák, 1997)

2.2.1.1.2 Oplečí

Dříve bývalo jednou z částí košile, viz zmíněno výše. V současnosti má stále stejnou funkci. Oplečí je část kroje, má obdelníkový tvar, je bíle vyšívané. Ve vrchní části jsou přišité

šňůrky, které drží oplečí zavěšené na ramenou. Ve spodní části oplečí je našitý nařasený pruh plátna, který při naškrobení a nažehlení nadzvedá mírně sukni. Původním a hlavním účelem nařasené časti je, aby se oplečí při pohybu drželo stále pod sukní. Oblečené oplečí se vepředu sešněruje červenou mašlí. Obléká se až na košili, aby pod vestičkou nebyla vidět nerovná košile nebo holá kůže. (Bečák, 1997)

Příloha č. 6 - oplečí

2.2.1.1.3 Spodnice

V dřívějších dobách byla pod sukní pouze jedna spodnička, které se říkalo kraťoch. Svůj název dostala podle toho, že pod sukní nesměla být vidět a proto byla dlouhá pouze po kolena. Časem však začalo spodniček přibývat, mohlo jich být až 5. Většinou byly u hanáckého svátečního kroje pod sukní dvě spodničky, ale vždy tomu tak nebylo. Počet spodniček záležel na tom, jak velkou parádnicí chtěla dívka být, obecně se tradovalo, že čím více spodniček, tím bohatší rodina děvčete. (Ludvíková, 2002)

Nyní jsou součástí svátečního kroje dvě spodnice. Kraťoch, tedy ta krátká pouze po kolena, která brání spatření spodního prádla při tanci, když se dívka či žena zatočí. Je pouze z lehkého plátna a na spodní straně může být ozdobená krajkou. Druhá, dlouhá spodnice sahá 15 cm nad kotník. Šije se z bílého hrubšího tužšího plátna. V pase je nařaseno zhruba 6–8 metrů látky.

2.2.1.1.4 Obojek

Obojku se říká placák nebo také krézl. Placák je vlastně pruh jemného plátna širokého asi 10 cm a dlouhého 4 – 12 metrů, délka se lišila podle oblasti. Pro Olomoucko platila délka placáku 6 – 14 metrů. V dnešní době je délka placáku okolo 10 – 12 metrů. Obecně platí, čím více metrů látky či krajky, tím je placák bohatší. Obojek může být celý z bíle vyšívaného plátna nebo může být krajkový, kdy je na jednu delší stranu plátna našitá krajka. Druhá strana placáku je nařasená a všitá do manžety tak, aby těsně obepínala hrdlo. Tvaru a bohatosti placáku se docílí silným naškrobením, aby byl co nejvíce tuhý a poté vyžehlením, nařasením a všitím do manžety. Po všití do manžety se vytvaruje do velkých vln. (Bečák, 1997)

Příloha č. 7 – krajkový placák

2.2.1.1.5 Sukně

Vrchní sukně se s postupem času příliš nezměnila. Délka zůstala do dnešní doby téměř stejná, změnil se pouze materiál a barvy látek, ze kterých se sukně šily. Barva látky závisí nejen na oblasti, pro kterou je kroj typický, ale také na příležitosti, ke které se sukně používá.

Jinou barvu má sukně všedního kroje, jinou svátečního a jinou svatebního. Jednotlivé sukně se liší také délkou a způsobem nařasení. Délka sukně je 10 cm nad kotníky. Sukně v oblasti Hané mohou mít pouze barvu černou, tmavě modrou a tmavě hnědou. Látka na sukni je zpravidla zdobená drobnými kvítky. Sukně je vepředu částečně nesešitá a v pase se váže několika šňůrkami. Na přední části skryté pod zástěrou může, ale nemusí být našitá drobná kapsa. (Bečák, 1997)

Příloha č. 8 – vzor látky na sukni

2.2.1.1.6 Fěrtůšek

Neboli zástěra. Zástěra patřila a stále patří k jedné z nejnákladnějších, nejpracnějších, ale také nejhezčích částí kroje. I zástěry se dělí podle toho, k jaké činnosti jsou používány. Rozdíly mezi nimi jsou v délce a především ve vyšívaném zdobení. Zástěry jsou šity ze tří dílů jemného bílého plátna, v pase jsou nařasené a všité do manžety a váží se v pase. Do přední části pasu je přišitá malá obdélníková část, která zakrývá přední sešněrovanou část oplečí. Jednotlivé zástěry bývají barevně vyšívány. Původní zástěry byly vyšívány ručně, což zvyšovalo hodnotu a unikátnost kroje. Základní vzory jsou pro určitou oblast dané a jednotné. Mohou se však odlišovat v barevnosti jednotlivých výšivek. (Bečák, 1997)

Příloha č. 9 – zástěra

2.2.1.1.7 Pantle

V dřívějších dobách bývala pantle z bílého plátna, vyšívaná černou nití. Tato pantle obepínala pas kolem fěrtůšku, a vázala se vpředu do mašličky. Hotová mašlička se připevnila k vestičce. V současnosti je pantle vyráběná strojově v různých šířkách i barvách. K Hanáckému kroji se nejčastěji používá mašle šířky 6 cm žluté, zelené nebo modré barvy. Nyní se stuha neváže kolem pasu, ale je vsazená mezi vestu a frky, tím se znemožní sklouznutí z vesty. Obepíná hruď a váže se tak přímo na vestičce, která většinou končí těsně pod ňadry. Vepředu se uváže mašle, která se připevní k vestičce. Volné část pantle se nechají splývat přes zástěru. Na konci pantle by měly být přišité zlaté třásně. Pantle musí být dostatečně dlouhá, aby končila ve stejné úrovni se spodním okrajem zástěry. (Čížková, 1940)

2.2.1.1.8 Kordulka

Jinými názvy lajdlík nebo vestička. Je další velmi nákladnou částí kroje. Byla vyšívána ručně, tím se stala jedním z nejkrásnějších a nejdokonalejších projevů tvůrčích schopností v lidovém umění. U vestiček v oblasti Blaťáků převládala černá a červená barva. Některé vestičky byly také z květovaného brokátu, který se stříhal tak, aby na zádech byly dva

celé květy, obrácené protilehle k sobě. Brokátové vestičky byly navíc prošívané zlatými a stříbrnými nitěmi. Vestičky byly kromě ruční výšivky na zádech dále zdobené Paterkou, což je široká pestrobarevná stuha. Přišívala se kolem vnitřního výstřihu vestičky. Paterka byla obšitá „dracónem“ což je krajkovina z kovových nití, která kordulce svými odlesky dodávala na okázalosti. V současnosti je stále možné setkat se s původními brokátovými kordulkami. Při výrobě nových kordulek se zachovávají důležité prvky, jako výšivka na zádech a kolem ramen, paterka a krajka z kovových nití. Mění se pouze hlavní materiál vestičky. Podobná vestičce je marinka, je černé barvy, má dlouhé rukávy a je ze silnějšího, teplejšího materiálu. Je zdobená stejně jakou vestička. Používá se především v chladném počasí. (Bečák, 1997)

Příloha č. 10 – vestička, marinka

2.2.1.1.9 Obuv a punčochy

V dřívějších dobách se nosily bílé háčkované nebo pletené punčochy. Dnes se ke kroji používají bílé tenké punčochy bez vzoru. Obuv je vyráběná přímo pro oblast Hané. Střevíce jsou z černé kůže, výrazným a tradičním prvkem hanáckých bot je červené srdce, které je umístěno ve středu špičky a na bocích. Okolo je obšité červeným a bílým zdobením. Na bocích paty jsou střevíce zdobeny červeným, bílým, žlutým, zeleným a modrým prošíváním. Střevíce se zavazují na nártu červenou mašlí. (Ludvíková, 2002)

Příloha č. 11 – typické ženské hanácké střevíce.

2.2.1.1.10 Šátek

Vdané ženy nosily a nosí na hlavě uvázaný šátek. Tento šátek má většinou červenou barvu a po jeho obvodu jsou kvítečka. Může být buďto tmavě červený s květinovou cestou po obvodu, nebo také s drobnými kvítečky po celém šátku. Může mít i světle červenou barvu. Tento má ovšem květinovou cestu pouze po obvodu. Barvy květin a ornamentů, které se při tisku na šátek používají, jsou žlutá, červená, černá, bílá a zelená. Šátek je čtverec o velikosti 144–163 cm. Velikost šátku tak umožňuje různé druhy vázání. Při vázání se šátek přeloží na polovinu. Poté se v postupu několika kroků uváže dané ženě přímo na hlavu a pomocí špendlíků se zafixuje, aby se nerozmotal. V dřívějších dobách byly na okrajích šátku přišité střapce, které v dnešní době už nejsou. Pro vázání šátků je hned několik možných postupů. Dnes je vázání šátku jedním z prvků, který se u krojů mírně liší podle oblasti. Správně pod šátek patří ještě bílý čepec z tenkého plátna, který slouží k tomu, aby držel sčesané vlasy, a při pohybu brání propocení šátku. (Bečák, 1997)

Příloha č. 12 – uvázaný šátek

2.2.1.2 Dělení podle používání kroje

2.2.1.2.1 Všední kroj

Všední kroj se používal pro denní nošení a práci. Proto je podstatně chudší a jednodušší než sváteční a svatební kroj. Košile je z bílého plátna bez ramenního a límcového vyšívání. Zapíná se u krku na knoflík, který se převazuje červenou mašlí. Spodnička je jen jedna, a to krátká. Sukně bývá jednoduchá, nenařasená, většinou světlé barvy (režná) a dlouhá pod kolena. Tmavě modrá plátěná zástěra bez vyšívání se uvazuje kolem pasu. Součástí pracovního kroje je nevyšívaná jednoduchá vestička růžové barvy. Kolem krku malý krézl. Na hlavě červený vázaný šátek. Většinu času chodily ženy bosky, nebo v černé obyčejné obuvi. (Čížková, 1940)

2.2.1.2.2 Sváteční kroj

Součástmi svátečního kroje je košile se žlutě vyšívanými rameny a černě vyšívanými límečky, kolem paží vázané červenou mašlí. Bíle vyšívané oplečí. Spodnička krátká i dlouhá. Sukně tmavé barvy s květy. Kordulka sváteční, vyšívaná, s paterkou a krajkou z kovových nití. Zástěra bílá vyšívaná barevnými květy. Bohatý placák a uvázaný červený šátek na hlavě. Bílé punčochy a sváteční (výše popsané) střevíce. Do výstřihu kordulky můžeme zastrčit malý bílý kapesník obšitý krajkou a na levém boku zástěry může být připevněn bíle vyšívaný kapesník. (Ludvíková, 2002)

2.2.1.2.3 Svatební kroj

Svatební kroj se liší nejvíce. Nevěsta má košili se žlutě vyšívanými rameny a černě vyšívanými rukávci (límečky), vázané červenou mašlí. Rukávy košile jsou štípané, to znamená skládané do harmoniky. Oplečí je bílé a bíle vyšívané. Vestička pro nevěstu je z bílého brokátu s motivem květin, bohatě vyšívaná podobně jako sváteční kordulka. Pantle je červené barvy se zlatým (žlutým) vyšíváním. Spodnice musí mít nevěsta nejméně tři. Jednu krátkou po kolena s krajkou a dvě čistě bílé řasené. Svatební sukně je z bílého tvrdého plátna, skládaná do harmoniky stejně jako rukávy. Přes sukni má bílou žlutě vyšívanou zástěru. Bílé punčochy a hanácké střevíce. Přes ruce a záda má pás plátna většinou bíle a hnědě vyšívaného, tzv. úvodnici. Úvodnici má nevěsta na svatbě a po narození dítěte v ní nese dítě ke křtu. Placák je bílý krajkový a vytvarovaný do ostrých skladů. Na hlavě má bohatě zdobený a vyšívaný pantlík, zdobený zrcátky ve tvaru srdce a květin, obšívanými perličkami. Na vrchu pantlíku je zeleno-bílý věneček, zadní horní část pantíku je hustě pokrytá červenými stuhami, které spadají až pod ramena nevěsty. Stejným způsobem jsou oblečené i družičky,

které však nemají úvodnici, a jejich pantlík je méně zdobený, na vrcholku má na rozdíl od nevěstina barevný věneček z lučních květin. (Bečák, 1997)

Příloha č. 13 – fotky ženského svatebního, všedního a svátečního kroje

2.2.2 Mužský kroj

Mužský kroj je podstatně jednodušší než kroj ženský, a to v mnoha ohledech. Má především menší počet částí a také je o něco jednodušší. Na rozdíl od ženského kroje, nemá mužský kroj tolik variant a obměn a ani tolik látky. Za jednu z variant mužského kroje může být považován svatební kroj. Ten se liší od klasického svátečního pouze tím, že jsou jeho součástí také části ženského kroje.

2.2.2.1 Části mužského kroje

2.2.2.1.1 Košile

Košile je šitá z rovných kusů bílého plátna. Je dlouhá téměř do poloviny stehen a má dlouhé rukávy. U krku je látka všitá do manžety. Kolem zápěstí jsou tenké límečky vyšívané černou nití. Límečky se většinou zapínají na knoflík. Košile se u krku zapíná na knoflík. Součástí košile je plátěná bílá, černě vyšívaná mašle, která se váže na mašličku pod krkem. Mašle má stejný vzor jako límeček kolem krku. Na ramenou je stejně jako u ženského kroje žlutá výšivka. (Bečák, 1997)

2.2.2.1.2 Kalhoty

Kalhoty bývaly rozděleny podle materiálu na všední, které byly konopné a na kožené kalhoty většinou z ovčí, beraní, kozí kůže někdy i jelenice. V současné době se sváteční kalhoty šijí například z dyftýnu. Letní z režného plátna. Pro oblast Hané jsou typické kalhoty s bočními vyšívanými kapsami v cihlové, červené nebo hnědočervené barvě. Kalhoty jsou v pase všité do pásku, nohavice dosahují těsně pod kolena. Pro oblast Litovelska jsou typické dvourozparkové, úzké, vysoko do pasu posazené kalhoty. Rozparky se spínaly háčky. V současnosti se rozparek vzadu svazuje červenou mašlí. Pod koleny se kalhoty svazují koženým řemínkem. Protože jsou kalhoty pouze pod kolena, mají pod nimi muži plátěné nákolenice. (Ludvíková, 2002)

2.2.2.1.3 Pásy

V pase přes kalhoty je připnutý kožený pásek. Pásy jsou z černé lakované kůže, šířky asi 8 cm a lemované po obou okrajích červenou kůží. Zapínají se vpředu na 2–3 řemínky. V 19. století se pásy začaly vyšívat například barevným hedvábím, kovovými pásky nebo pavími brky. V dnešní době se nejvíce setkáváme právě s pásy vyšívanými pavími brky. Tyto

pásy jsou v dnešní době velmi vzácné, už není nikdo, kdo by toto řemeslo ovládal. (Ludvíková, 2002)

2.2.2.1.4 Vesta

Vesty se šily z černého sukna. Na spodní straně límečku mohl být proti sobě zub nebo oblouček. Vesta dosahuje většinou po pás nebo mírně nad něj. Na černých vestách je hlavní ozdobou bohatá, převážně zelená výšivka s barevnými květy. V zádové části je výšivka jednodušší a pouze zelená. V přední části vesty, kde výšivka vede od stojáčku až po spodek vesty, je podstatně širší, bohatší a barevnější. Do chladnějšího počasí k mužskému kroji patří kabátek a plášť pro pantátu nebo hospodáře. (Ludvíková, 2002)

2.2.2.1.5 Pokrývka hlavy

Pokrývka hlavy muže je na Hané černý plstěný klobouk, se zelenou výšivkou. Hlavní ozdobou tohoto typu klobouku je černá aksamitová pentle, která na konci klobouku tvoří darmovisy, kterým se říká jazyky, které splývají dozadu. (Bečák, 1997)

2.2.2.1.6 Obutí

K pánskému kroji patří vysoké černé kožené holínky. (Bečák, 1997)

2.2.2.2 Dělení podle používání kroje

2.2.2.2.1 Všední kroj

Všední mužský kroj se skládá jen z bílé plátěné košile bez výšivek, kalhot z režného plátna a černé vestičky bez vyšívání. Na nohou mají Hanáci nízké černé boty. (Bečák, 1997)

2.2.2.2.2 Sváteční kroj

Výše pospané jednotlivé části představují nejčastěji používaný sváteční kroj. Patří k nim ještě bílý kapesník s černou výšivkou, který mají muži připevněný za vyšívaným opaskem na levé straně. (Čížková, 1940)

2.2.2.2.3 Svatební kroj

Svatební mužský kroj je stejný jako kroj sváteční. Jsou k němu pouze přidány dvě části ženského kroje, a to svatební žlutě vyšívaná bílá zástěra, kterou má muž přivázanou v pase na pravém boku, a červený květovaný šátek složený do cípu a uvázaný přes levé rameno pod pravou paži. (Ludvíková, 2002)

Příloha č. 14 – fotky mužského svátečního a svatebního kroje

2.3 Hanácké nářečí – hanáčtina

„Nářečí hanácké. Slováci a Valaši nazývají každého Hanákem, kdo samohlásky e, é, i, í, y, ý, u, ú zvláštním způsobem přezvukuje neboli moutí, ať všecky, ať jenom některé z nich, např. ý, ú, a na tom myslím i vědecká dialektologie přestati může. Dle rozmanitého přezvukování těchto hlásek a dle některých jiných znaků (přehlasování samohlásky a, přídechu v a h aj.) rozdělil jsem nářečí hanácké na dvanácterou podřečí, jež jsem pojmenoval většinou dle okresních měst, vytýkaje všude osady pohraničné. (Bartoš, 1895, s. II)

Hanáci sami se navzájem všelijak rozlišují, hlavně podle bydliště. Těm, kteří, místo ô vyslovují û, ostatní Hanáci říkají Čuháci. (Bartoš, 1895)

Za území hanáčtiny se považuje úrodný kraj mezi Vyškovem, také nazývaným Hanácké Versailles, Holešovem a Litovlí známou jako Hanácké Benátky. Jeho metropolí je Olomouc – po hanáckê Olomóc – s přídechem při vyslovování - Holomóc), k dalším významným centrům patří Přerov, Prostějov nebo taky Hanácký Jeruzalém a Kroměříž přezdívaná Hanácké Atény.

„Dále hranice hanáčtiny zasahují až do Náměště, Seničky, Ordlic, Choliny, Rozvadovic, Chořelic, Černé. Dále jsou to například Střelice, Lipinka, Loštice, Pavlov, Trnávka, Biskupice, Jevíčko, Smržov. Potom tam také patří Borotín, Ivanovice, Vísky, Sušice, Okrouhlá, Benešov, Pavlov, Štěpánov, Usobrno, Šubířov, Konice, Buděcko a tím uzavírá hranice Hané a vrací se zpět k Náměšti.“ (Bartoš, 1895, s. 107)

Pro hanácké nářečí je typické použití ó místo ou – móka (mouka), lóka (louka) nebo koncovka – ijó – letijó (letí), pijó (pijí), použití e místo i/y – například měle (měli), bele (byli), dale (dali).

3 Zařazení hanáckého folkloru do Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání

Zařazení specifik mikroregionu Litovelsko do Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) je poměrně snadné. Region, nebo také mikroregion Litovelsko, je specifický především hanáckým folklorem, který je spojen s typickým krajovým oděvem, zvyky, tradicemi, tancem a především nářečím. Stejně jako je pro nás důležitá znalost historie naší země, blízkého okolí i všeho co nás obklopuje, je neméně důležité znát historii, tradice i folklor regionu a míst, které nás dnes a denně obklopují, a ve kterých žijeme. RVP PV je dokument, který je důležitý pro práci v mateřské škole. Z něj vychází vše, s čím se mají děti seznámit, co si musí osvojit a co mají zvládat. V tomto dokumentu jsou zahrnutá jednotlivá témata, jako znalost sebe sama, přírody, tradic, rozvoj pohybových dovedností a tance. Dále také je tu zařazena znalost společnosti, okolí a místa, ve kterém děti žijí. Hanácký folklor je částí tématu, který do tohoto dokumentu dobře zapadá. V RVP PV je obsažen a zařazen téměř ve všech pěti jeho oblastech. Do některých oblastí lze toto téma zařadit jen okrajově nebo vůbec, zatímco do jiných ho můžeme zařadit celkově.

3.1 Začlenění do jednotlivých oblastí RVP PV

3.1.1 Dítě a jeho tělo

Oblast dítě a jeho tělo je zaměřená především na rozvoj hrubé a jemné motoriky, koordinace ruky a oka, ale také na rozvoj pohybových schopností a dovedností dítěte. Dále se zabývá rozvojem dechového svalstva, rozvojem vnímání a rozlišování pomocí všech smyslů. Do této oblasti by se tak dala zařadit ta část folkloru, která je spojena s pohybem, sluchem, dechovými a jazykovými schopnostmi. Do oblasti dítě a jeho tělo můžeme zařadit prvky hanáckého folkloru, kterými jsou především tanec, zpěv, ale i zvyky a tradice. Do této oblasti můžeme však použít jen jednotlivé prvky hanáckého folkloru. Z některých cílů můžeme vyjmenovat například ty, které jsou pro děti důležité. S tímto tématem jsou to následující cíle:

- „koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla, sladit pohyb s rytmem a hudbou“ (RVP PV, 2016, s. 16)
- „ovládat dechové svalstvo, sladit pohyb se zpěvem“ (RVP PV, 2016, s. 16)
- „vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů“ (RVP PV, 2016, s. 16)
- „ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s předměty denní potřeby, s drobnými pomůckami, náčiním a materiálem, atd.)“ (RVP PV, 2016, s. 16)

3.1.2 Dítě a jeho psychika

Tato oblast je zaměřena především na podporu duševní pohody, odolnosti, rozvoji intelektu, řeči, jazyka, poznávacích procesů, citů, vůle i sebevyjádření. Celkově se v této oblasti podporuje rozvoj vzdělávání, poznávání a učení. Oblast dítě a jeho psychika je dále rozdělena do tří podoblastí: jazyk a řeč; poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace; sebepojetí, city a vůle. Celá tato oblast i její podoblasti jsou taktéž vhodné pro zařazení prvků hanáckého folkloru. Především hanácké nářečí, seznámení s hanáckým folklorem jako takovým a jeho prvky. Do oblasti dítě a jeho psychika, lze hanácký folklor zařadit nejvíce do podoblasti jazyk a řeč. Zde se můžeme věnovat typickému prvku hanáckého folkloru, jímž je nářečí. U zbylých dvou podoblastí můžeme začlenit folklor jen velmi málo. Z jednotlivých podoblastí si opět vypíšeme některé, pro rozvoj dětí, důležité cíle.

3.1.2.1 Jazyk a řeč

Do oblasti jazyk a řeč můžeme zařadit hanácké nářečí. Seznámení se s ním, snahu mu porozumět a také se naučit krátké texty.

- „učit se nová slova a aktivně je používat“ (RVP PV, 2016, s. 18)
- „pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno“ (RVP PV, 2016, s. 18)
- „porozumět slyšenému“ (RVP PV, 2016, s. 18)

3.1.2.2 Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Tato podoblast je důležitá především pro rozvoj dětských schopností soustředit se, získávat nové informace, což je pro osvojení základních důležitých informací podstatné.

- „vědomě využívat všechny smysly, záměrně pozorovat, postřehovat, všímat si“ (RVP PV, 2016, s. 20)
- „vnímat, že je zajímavé dozvídat se nové věci“ (RVP PV, 2016, s. 20)
- „posilování přirozených poznávacích citů (zvídavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)“ (RVP PV, 2016, s. 20)

3.1.2.3 Sebepojetí, city a vůle

Tato podoblast není s folklorem a možností osvojení si znalostí nějak více spjata. Je zaměřená spíše na rozvoj dítěte a jeho postojů a vědomostí vůči sobě samému.

3.1.3 Dítě a ten druhý

Oblast dítě a ten druhý je zaměřena především na vztah mezi dítětem a ostatními lidmi. Konkrétně vztah k druhému dítěti nebo dospělým. Dále se tato oblast zaměřuje na komunikaci mezi dětmi navzájem a mezi dítětem a dospělými. Do této oblasti také téma folklor spadá jen okrajově.

- „vytváření prosociálních postojů (rozvíjení sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti)“ (RVP PV, 2016, s. 23)

3.1.4 Dítě a společnost

Tato oblast je věnována společnosti jako takové. Je zaměřena na zapojení dítěte do sociálně-kulturního prostředí, ale také zapojuje dítě do společenství ostatních lidí. Seznamuje dítě s pravidly. Představuje dítěti také svět kultury, a tím mu umožňuje zapojit se do společnosti. V tomto tématu se hanácký folklor zapojí všemi svými prvky i tradicemi. Některé cíle:

- „rozvíjení základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte, rozvíjení schopnosti projevovat se autenticky, chovat se autonomně, prosociálně a aktivně se přizpůsobovat společenskému prostředí a zvládat jeho změny“ (RVP PV, 2016, s. 25)
- „seznamování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije“ (RVP PV, 2016, s. 25)

3.1.5 Dítě a svět

V environmentální oblasti je záměrem rozvíjet u dětí základní povědomí o okolním světě a prostředí. Nejdříve se zaměřením na nejbližší okolí, a poté i na celý svět a jeho problémy. I v této oblasti je možné najít prvky zaměřené na folklor v okolí dětí.

- „seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu“ (RVP PV, 2016, s. 27)
- „osvojovat si elementární poznatky o okolním prostředí, které jsou dítěti blízké, pro ně smysluplné a přínosné, zajímavé a jemu pochopitelné a využitelné pro další učení a životní praxi“ (RVP PV, 2016, s. 29)

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Projekt do mateřské školy

Cílem praktické části je seznámit děti s dnes již téměř zapomenutou tradicí hanáckého folkloru v okolí Litovle a prakticky si je vyzkoušet. Tematika folkloru pro děti není příliš známá a myslíme si, že je škoda, aby tato krásná tradice, a především specifičnost regionu, upadla v zapomnění. Proto se pokusíme děti s touto tematikou seznámit a přiblížit jim ji pomocí zábavných činností. Seznámíme děti s nejvýraznějšími a nejdůležitějšími prvky folkloru, čímž dětem dáme nové informace o místě, ve kterém žijí, a ve kterém se běžně pohybují. Seznámíme je s tradicí, se kterou se už běžně nesetkají. Aby si děti toto téma lépe osvojily, budou informace dostávat v průběhu činností, aktivit i exkurzí během dvou týdnů.

Název projektu: Kouzelná Haná

Popis projektu (anotace): Projekt s názvem „Kouzelná Haná“ vznikl s cílem vytvořit, upevnit a ve většině případů obnovit u dětí předškolního věku povědomí o folkloru, nářečí i zvycích spojených s jejich okolím. Známým též pod názvem Hanácké Benátky, jehož původní folklorní hanácké zvyky pomalu upadají do zapomnění. Tradice Hanáckých Benátek, je tak spojována s jinými akcemi, než by si zasloužila. Projekt je určen přibližně na dva až tři týdny (10 až 15 pracovních dní) pro dvě třídy v mateřské škole. Je zaměřen na celkový rozvoj dětí.

Autor: Miloslava Bušfyová

Účastníci: děti v MŠ, učitelka, rodiče

Počet účastníků (doporučený): 2 třídy v MŠ (cca 45 dětí)

Věk dětí: 3–6 let

Cíle projektu:

- *Kognitivní:* děti popíší místo, ve kterém žijí, pojmenují ho, pokusí se říci, v čem je dané město zvláštní; po seznámení se s jednotlivými specifiky děti vyjmenují jednotlivé prvky, pojmenují části kroje, poznají rozdíl mezi hanáčtinou a češtinou, naučí se jednoduchou hanáckou básničku a písničku a umí jí samy říci a zazpívat; při exkurzi do muzea na výstavu oživlých řemesel děti pojmenují alespoň dobře známá řemesla, při exkurzi do Hanáckého muzea děti rozliší mužský a ženský kroj a pokusí se pojmenovat jednotlivé části;

- *Psychomotorické:* u dítěte rozvíjíme jemnou i hrubou motoriku a pohybové schopnosti; děti napodobují činnosti, správně zachází s výtvarným materiálem a s drobným kuchyňským náčiním; děti se pokusí naučit se hanácký tanec a následně sladí pohyb s rytmem a hudbou, vědomě napodobí jednoduchý pohyb z tance; postupně si děti osvojí jednotlivé aktivity a činnosti a pohybové dovednosti, dokáží je vykonat s větší přesností, což vede až k automatizaci jednotlivých prvků, schopností a dovedností;
- *Afektivní:* děti jsou ochotné a se zaujetím přijímají nové poznatky, jsou aktivní a se zájmem se do všech činností zapojují; rozvíjím u dětí úctu k místu, ve kterém žijí; snažím se o to, aby děti samy projevily zájem provádět činnost spojenou s tímto tématem a viděly v ní smysl; děti získají k daným činnostem a tématu jistý postoj a dokáží zdůvodnit své rozhodnutí o postupu a zapojení do činností; jsou schopné zhodnotit, zda je toto téma zaujalo, bavilo, ale také jsou schopné říci, co nového se dozvěděly.

Délka projektu: 2–3 týdny (10–15 pracovních dní)

Očekávaný výstup: Dítě má povědomí o folkloru, který je typický pro jeho bydliště a blízké okolí, o jeho nejdůležitějších znacích a zvycích. Osvojí si elementární poznatky o tomto tématu, které jsou pro něj blízké, smysluplné, přínosné a zajímavé. Děti se snaží pochopit, proč je škoda, že se základní rysy folklorní tradice vytrácejí. Během praktických a pohybových činností dítě rozvíjí jemnou a hrubou motoriku. U rozumových a jazykových činností se děti seznamují s jinou, avšak pro určitou oblast tradiční, formou mluvy, dále se seznamují se specifickým oděvem. Při pohybové činnosti se děti naučí tanec s folklorní tematikou. Při výtvarných činnostech si osvojují zajímavé informace k tématu a také rozvíjí schopnost zaházet s výtvarnými materiály.

Organizace řízení učební činnosti: frontální, skupinová, individuální, individualizovaná

Organizace prostorová: školní třída, školní zahrada, školní jídelna, vycházka do městského Muzea, exkurze do Hanáckého muzea v Cholině, návštěva folklorního souboru, exkurze do Hanáckého skanzenu

Potřebné pomůcky: jednotlivé pomůcky a didaktický materiál je uveden u jednotlivých aktivit a činností

Klíčová slova: Haná, folklor, hanácké muzeum, projekt do MŠ, všestranný rozvoj, výtvarné činnosti, pohybové činnosti, exkurze, koláč, kroj

4.1 Úvod projektu

Pro svůj projekt jsem si zvolila téma „Kouzelná Haná“. Toto téma je velmi zajímavé a obsáhlé, díky němu můžu děti seznámit s tradicemi a folklorem, ale také je komplexně vzdělávat a rozvíjet. Téma folklor lze promítnout do všech složek výchovy, promítá se do všech vzdělávacích oblastí v RVP PV a lze díky němu procvičit všechny smysly dětí. Děti díky tomuto projektu získají mnoho nových a zajímavých vědomostí, osvojí a procvičí si nové dovednosti a vytvoří si důležité postoje a hodnoty. Především kladný vztah ke svému okolí a jako specifikům, zvykům a prvkům folkloru. Jednotlivé aktivity se zaměřují jak na rozvoj pohybových a pracovních dovedností, tak na získání elementárních rozumových dovedností. Nácvik básně a tance, rozvoj smyslů, rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních. Rozvoj hudebně pohybových schopností atd. Aby bylo pro děti jednodušší toto téma pojmout, jednotlivé aktivity jsou rozloženy do průběhu několika týdnů.

4.2 Seznam aktivit:

1. Úvod – motivace
2. Seznámení s hanáckým folklorem – povídání si o tom, v jaké oblasti děti žijí
3. Hanácká pohádka
4. Seznámení s hanáckým nářečím
5. Nácvik básničky
6. Výroba věnečku
7. Výroba specifického svatebního koláče
8. Návštěva muzea v Litovli – sekce oživlá řemesla
9. Seznámení s hanáckým krojem
10. Výroba látky na sukni
11. Exkurze – výlet do Hanáckého muzea v Cholině
12. Kresba nejzajímavějšího zážitku z exkurze v muzeu
13. Návštěva folklorního souboru Hanačka v MŠ
14. Nácvik tradičního hanáckého tance – pohybová aktivita
15. Hra – Věneček
16. Nácvik písničky
17. Exkurze – Hanácký skanzen v Příkazech
18. Beseda s panem Linduškou
19. Skládání obrázků podle vyprávění pohádky

20. Písničky a básničky k tématu
21. Doplňkové aktivity
22. Závěr projektu – Besídka pro rodiče a výstava výrobků a fotek

4.3 Popis aktivit:

1. Úvod – motivace a rozhovor na téma folkloru

Na úvod projektu během ranních činností budou děti mít k dispozici omalovánky s tematikou folkloru, obrázky dětí v kroji, tancujících osob a lidových tradic. Na lavičce si s dětmi budeme povídat a děti se pokusí odpovědět na níže vypsané otázky. Všechny pro děti neznámé pojmy jim během povídání si na lavičce srozumitelně vysvětlím.

1) Ve kterém městě je naše školka?

2) Víte, jak se Litovli jinak říká?

3) V čem je Litovel zvláštní?

4) Proč se Litovli jinak říká zrovna Hanácké Benátky?

5) Děti, víte, co znamená folklor, Haná, hanáčtina nebo kroj?

2. Seznámení s hanáckým folklorem

Cíl aktivity: Seznámit děti se základy hanáckého folkloru, vytvořit u dětí představu o tom, jak takový folklor vypadá, co znamená, v čem spočívá, co je pro něj typické. Vést děti k samostatnému vyjadřování a smysluplnému překládání nápadů a myšlenek, ale také popsat, co vidí kolem sebe nebo na obrázcích. Předat dětem základní informace o hanáckém folkloru, které pro ně budou přínosné, ale i zajímavé. Rozvíjet u dětí schopnost vést rozhovor.

Metody vzdělávání: slovní (*vysvětlování, rozhovor*); aktivizující

Organizační formy: frontální

Materiál a pomůcky: magnetická tabule, magnetky, obrázky vystihující Hanou, folklor a tradice

Motivace: *Jako motivace bude použitý rozhovor z předchozí činnosti.*

Postup:

Na lavičce si s dětmi budeme povídat o tom, jestli ví, co je to Haná, folklor a tradice typické (svatební koláč, šátek) pro tuto oblast. Dětem všechny pojmy vysvětlím a pro představivost dětem budu ukazovat obrázky, které se děti pokusí popsat a poté je připnou na

magnetickou tabuli. Budeme si s dětmi také povídat o tom, jak se říká lidem, kteří chodili v kroji.

Po vysvětlení jednotlivých pojmů, popsání jednotlivých obrázků a připnutí obrázků na nástěnku si budeme s dětmi povídat, jestli se už někdy s některými z názvů nebo příkladů z obrázků setkaly, např. povídaly si o tom s rodiči, prarodiči.

Reflexe:

- Po rozhovoru by děti měly být schopné vyjmenovat některé libovolné prvky hanáckého folkloru, o kterých jsme si povídali.
- Budou schopné popsat obrázky na magnetické tabuli.

3. Hanácká pohádka:

Cíl aktivity: Seznámit děti se specifickou hanáckou mluvou formou pohádky. Rozvíjet u dětí schopnost rozlišit hanáčtinu od češtiny – konkrétně jestli zní stejně nebo ne a jednotlivé rozdíly vysvětlit, jak nejlépe to děti dovedou. Vést děti k zapojení se do rozhovoru a k samostatnému vyjádření myšlenek a nápadů. Rozvíjet u dětí schopnost porozumět slyšenému s ohledem na zvláštnost čtené pohádky, poslechnout si ji, snažit se přijít na to, o čem byla.

Metody vzdělávání: slovní (*vyprávění, rozhovor, diskuse*)

Organizační formy: frontální, individualizovaná

Materiál a pomůcky: pohádka v hanáčtině

Motivace: „*Děti, protože si povídáme o hanáckém folkloru a něco jsme se o něm už naučili, řekneme si ještě další zajímavé věci. Představte si, že existuje i hanácká mluva. Děti jaká myslíte, že taková hanáčtina bude? Zkusíte vymyslet nějaká slova a říci je tak, jak si myslíte, že mluví Hanáci? Já vím, že jste šikovné, a proto zkuste nějaká slova vymyslet. Když se vám to nepovede, vůbec to nevadí, protože já tady pro vás mám pohádku v hanáčtině, ale představte si, že ta hanáčtina je tak zvláštní a jiná, že jí možná ani nebudete rozumět, ale myslím, že určitě něčemu ano, protože vám přičaruji kouzelná ouška, a ta budou pohádce určitě rozumět. Co myslíte děti, chcete si tu pohádku poslechnout a vyzkoušet si, jak jsou ta vaše ouška kouzelná?*“

Postup:

Nejprve si na lavičce s dětmi zopakujeme, co jsme si říkali o Hané, folkloru a tradicích typických pro tuto oblast. Seznámíme děti s tím, že má hanácký folklor ještě jiná specifika a

jedním z nich je právě typická mluva. Děti se pokusí vymyslet, jaká asi hanáčtina je nebo jak zní, zkusí říct nějaké slovo, o kterém si myslí, že by mohlo být hanácké. Poté si s dětmi řekneme, jestli se některý z jejich návrhů přiblížil hanáčtině, a pokud ne, že to vůbec nevadí, protože si o hanáčtině budeme dál povídat. Dětem přečtu, nebo převyprávím pohádku v hanáckém nářečí, a po jejím přečtení si s dětmi zkusíme říci, o čem asi pohádka byla.

Pohádka v příloze č. 1

Reflexe:

- Děti se pokusí porozumět pohádce, pokusí se říci, o čem byla, převyprávět ji.
- Děti řeknou, jestli se jim pohádka líbila nebo ne a jestli se jim líbí, jak zní hanáčtina.
- Jako hodnocení činnosti mohu použít i to, s jakým zájmem se děti zapojovaly do vymýšlení hanáckých slov.

4. Seznámení s hanáckým nářečím

Cíl aktivity: Prvotní seznámení se specifickou hanáckou mluvou proběhlo formou pohádky. Rozvíjet u dětí schopnost rozlišit hanáčtinu od češtiny – konkrétně jestli zní stejně nebo ne a jednotlivé rozdíly vysvětlit, jak nejlépe to děti dovedou. Vést děti k zapojení se do rozhovoru a k samostatnému vyjádření myšlenek a nápadů. Rozvíjet u dětí schopnost porozumět slyšenému s ohledem na zvláštnost přečtené pohádky a celkové náročnosti hanácké mluvy (výslovnost i jiný zvuk). Rozvíjet u dětí chuť učit se nová slova a používat je (ptát se na slova, kterým nerozumí).

Metody vzdělávání: slovní (*rozhovor, diskuse, vysvětlování*); názorně-demonstrační (*předvádění*); aktivizující

Organizační formy: frontální, individualizovaná

Materiál a pomůcky: obrázky jednotlivých slov z pohádky

Motivace: „*Děti právě jsem vám přečetla pohádku, o které jsme si spolu povídali. Už víme, o čem byla, a také víme, jakým nářečím byla napsaná. A protože máte kouzelná ouška, tak si teď budeme o hanáčtině povídat. Když už jste ji děti slyšely, kdo z vás mi poví, čím je hanáčtina tak zvláštní? Pokud nevíte, nevadí, hned vám pomůžu a ukáži vám to. Tak nastražte svá kouzelná ouška a jdeme si na chvíli hrát na Hanáky.*“

Postup:

S dětmi se posadíme na lavičku a budeme si povídat o tom, jestli dětí ví, čím, nebo jak je odlišná hanácká mluva od klasické. Protože děti slyšely pohádku v hanáčtině, budeme si

povídat o tom, v čem byla ta pohádka zvláštní, jaká hanácká slova si děti z pohádky zapamatovaly. Děti se pokusí slova říci, vyslovit a zkusíme si povídat o tom, co jednotlivá slova asi znamenají. Slova, kterým děti v pohádce nebudou rozumět, budu mít na obrázku. Po přečtení pohádky si budeme o jednotlivých slovech povídat. Vždy dětem řeknu slovo, které jim budu vysvětlovat a k danému slovu jim ukáži obrázek, aby si děti spojily hanácké slovo s obrázkem a výrazem, který znají. Potom dětem vysvětlím, na velmi lehkých slovech, specifika hanácké mluvy spočívající v typických tvarech a se záměnami některých písmen na tvary s písmeny (e, o)

Reflexe:

- Děti se aktivně zapojují do vyslovování slov, přemýšlí, co jednotlivá slova znamenají.
- Zeptám se dětí, která, slova se jim líbila, která si zapamatovaly.

5. Nácvik básničky

Cíl aktivity: Rozvíjet u dětí paměť naučením se nazpaměť krátký text (básničku), rozvíjet schopnost reprodukovat říkanku. Rozvíjet u dětí schopnost porozumět slyšenému při povídání si, o čem byla básnička, kterou jsem dětem řekla. Seznamovat děti s hanáčtinou jinou formou, než klasickou mluvou a pohádkou.

Metody vzdělávání: slovní (*vysvětlování, rozhovor*); názorně-demonstrační (*předvádění – přednesení částí básničky);* praktické (*nácvik básničky*); aktivizující

Organizační formy: frontální

Materiál a pomůcky: básnička

Motivace: „*Děti protože si povídáme o hanáckém nářečí, tedy hanáčtině a něco jsme se o ní už naučili, víme, jak zní, kdo mluví hanácky a co je na hanáčtině zvláštního, nachystala jsem si pro vás jednoduchou básničku. A protože jsem vám přičarovala kouzelná ouška, tak vím, že hanáčtině rozumíte. Proto se dnes naučíme básničku v hanáčtině, kterou si vysvětlíme a budete jí rozumět, a doma můžete zkusit mamince a tatínkovi básničku říci, a zkusit, jestli jí rozumí. A kdyby jí náhodou nerozuměli, tak jim musíte taky přičarovat kouzelná ouška a vysvětlit jim o čem básnička je.*“

Postup:

S dětmi se naučíme jednoduchou básničku v hanáčtině. Nejprve dětem celou básničku řeknu. Vzhledem k tomu, že je básnička v hanáčtině, tak si ji rozebereme a vysvětlíme si, o čem básnička je. Dětem vždy řeknu kousek básničky, kterou se děti pokusí zopakovat. Takto s dětmi projdu celou básničku. Potom budu básničku učit děti po větších částech, dokud si děti básničku aspoň částečně nezapamatují. Nakonec se děti pokusí spolu se mnou básničku říci celou v kuse.

Básnička:

Dostal jsem já šáteček, v každym rožko kvíteček

A v prostředko z rozmaryno vité věneček.

Ten věneček zelené, z rozmaryno pletené

A na něm jen pantoflíček pěkně červené.

(Fridrichová, 2000, s. 93)

Reflexe:

- Zeptám se dětí, jestli se jim básnička líbila, nebo nelíbila.
- Děti budou schopné básničku odpřednášet samy, nebo s mým lehkým doprovodem.
- Jako dobrá reflexe mi poslouží i odezvy dětí na to, jestli doma básničku řekly rodičům.

6. Výroba věnečku

Cíl aktivity: Zdokonalit u dětí dovednosti v oblasti jemné motoriky při výrobě věnečku, osvojit si věku přiměřené praktické dovednosti. Rozvíjet tvořivost (tvořivé myšlení, tvořivé sebevyjádření). Rozvíjet u dětí jemnou motoriku při zacházení z výtvarným a grafickým materiálem a pomůckami - při výrobě a dokončování hanáckého věnečku. Seznámit děti zábavnou formou s prvkem hanáckého kroje.

Metody vzdělávání: slovní (*rozhovor, vysvětlování*); názorně-demonstrační (*předvádění, instruktáž*); aktivizující; praktické (*výroba věnečku*), vytváření dovedností

Organizační formy: frontální, individualizovaná

Materiál a pomůcky: předem vystřižené papírové kruhy z tvrdého zeleného papíru a barevné květiny, fixy, pastelky, lepidlo, tužka

Motivace: *„Děti dnes si vyrobíme část kroje. A protože jsme ve školce, do které chodí hlavně malé děti, vyrobíme si něco, co u kroje označovalo malé děti. A víte, co to bylo, děti? Já vám to prozradím. Chlapci na hlavě nemuseli mít nic, ale holčičky, protože byly velké parádnice, měly na hlavě věneček z lučních květin (vlčí mák, kopretina, chrpa). A protože takový věneček je jednoduchý, zkusíme si ho vyrobit a ozdobit si s ním nástěnku a uvidíte, jak nám ta nástěnka rozkvete. Jako další motivaci můžeme zařadit hru „Uvíjíme věneček" – budu zpívat písničku, při které budu chodit po třídě, když v písničce zazní slova „Jaké jméno máš?", jedno až tři děti by měly říci nějaký druh květiny a poté se zařadí za mě. Potom budeme znovu chodit po třídě a zpívat písničku tolikrát aby se zařadily všechny děti. Slova písničky: Uvíjíme věneček, ze všech našich kytiček. Zapleteme do věnečku, kvítek, lístek i větvičku. Jaké jméno máš? Tak pojď mezi nás." Nakonec bychom měli vytvořit jeden velký věnec z různých kytiček, a aby všichni věděli, jak krásný věnec jsme ve třídě uvili, děti si vytvoří každý svůj libovolný věnec."*

Postup:

1) Na stolečky nachystám pomůcky podle počtu dětí tak, aby měly na svém místě nachystané všechny potřebně věci.

2) Děti se posadí k libovolnému místu u stolečku a vezmou si před sebe papírový kruh.
3) Nejprve dětem ukáži, jak budou postupovat, potom dám každému hromádku vystřižených kytiček a starší děti už budou pracovat samy, mladším budu pomáhat.

4) Starší děti si vezmou lepidlo a lepidlem potřou kousek papírového kruhu, na který budou přilepovat papírové kytičky. Tak budou pokračovat, dokud nedolepí celý kruh. Mladším dětem budu pomáhat, vždy jim lepidlem natřu místo, a tam přilepí kytičku.

5) Po nalepení všech kytiček si děti vezmou pastelky, nebo fixy, a kytičky domalují.

6) Po celkovém dokončení, dětem věnec podepíši a necháme ho uschnout.

Reflexe:

- Zeptám se dětí, jak se jim činnost líbila a jak je bavila.
- Ukážeme si všechny hotové věnečky a děti řeknou, jestli se jim povedly.
- Děti řeknou, ze kterých kytiček je jejich věneček.

7. Výroba specifického svatebního koláče

Cíl aktivity: Zdokonalit u dětí dovednosti v oblasti jemné motoriky při zacházení s vykrajovátky a drobným kuchyňským náčiním při práci se slaným těstem. Rozvíjet u dětí

záměrné soustředění se na činnost a udržení pozornosti. Vést děti ke spolupráci s ostatními. Osvojit si věku přiměřené praktické dovednosti. Rozvíjet tvořivost (tvořivé myšlení, tvořivé sebevyjádření). Seznámit děti zábavnou formou s jednou z hanáckých tradic (svatebním koláčem).

Metody vzdělávání: slovní (vysvětlování, rozhovor); názorně-demonstrační (instruktáž, předvádění jednotlivých kroků); praktické (výroba koláče); aktivizující, vytváření dovedností

Organizační formy: frontální, individualizovaní, skupinová

Materiál a pomůcky: slané těsto, vykrajovátka ve tvaru ptáčka (holubičky), Krušpánek, mašličky (červené, modré), špejle, vlnité rádýlko, plechy, trouba, polystyrenový podstavec pokrytý hnědým krepovým papírem, váleček, pečicí papír, tavná pistole, nůžky

Motivace: „*Děti, na začátku týdne jsme si povídali o hanáckých tradicích, co myslíte, vzpomeneme si společně, jaké tradice to byly? Zkusíme, jestli je zvládneme vyjmenovat společně. No vidíte, jak jste šikovné, na všechny tradice jste si vzpomněly a všechny jste je vyjmenovaly. Určitě si vzpomenete, že jste řekly i svatební koláč (dort), ale kdo z vás ví, jak takový svatební koláč vlastně vypadá? Nevíte, to přece vůbec nevadí, tak si každý z vás představte, jak asi takový koláč vypadá, a aby vám to šlo lépe, tak si k tomu zavřete oči. A až řeknu, tak je budete moci otevřít, ale děti, nepodvádět, dokud neřeknu, oči neotevírejte. Tak děti, už můžete oči otevřít, a pokud chcete, můžete mi povědět, jak podle vás ten svatební koláč vypadá. No teda děti, vy jste vymyslely tak krásné dorty, že kdybych byla nevěstou, tak bych nevěděla, který dort si vybrat. A proto bych teď chtěla být hanáckou nevěstou, protože nevěsta z Hané vždy měla jen jeden svatební koláč, a když zavřete oči, tak já teď budu čarovat, a pokusím se vám přičarovat aspoň obrázek toho svatebního koláče. Tak připraveni? Já čaruji.*“

Postup:

1) Nejprve si s dětmi budeme povídat o jedné z typických tradic, jakou je výroba svatebního koláče. Budeme si s dětmi povídat o tom, jak má takový svatební koláč vypadat, z čeho se správně hanácký svatební koláč (dort) vyrábí, co vše na svatebním koláči má být. Ukáži dětem obrázky svatebního koláče a děti si je pečlivě prohlédnou. Obrázky svatebního koláče dětem dám i do jídelny, aby se v případě potřeby mohly na koláč znovu podívat.
2) Půjdeme si umýt ruce a přejdeme s dětmi do školní jídelny, kde jsou na stolech přichystány dané pomůcky. Děti si rozdělím po skupinkách (3–4 děti) ke stolečkům. Děti jsou rozděleny po menších skupinách, aby si při práci nezavazely.

3) Před prací s těstem, si všechny děti vyhrnou rukávy. Potom dětem rozdám kousek předem připraveného slaného těsta, které si děti nejprve rozpracují.
4) Po rozpracování si děti těsto položí na stůl pokrytý ubrusem. Starší děti se pokusí si svůj kousek samy vyválet. Mladším dětem kousek těsta vyválím já nebo ostatní paní učitelky. Plát vyválíme zhruba na výšku 1 cm.
5) Po vyválení těsta na plát si děti vezmou vykrajovátko ve tvaru holubičky a vykrájí z těsta tolik holubiček, kolik se jich tam vleze. Pokud dětem zbyde těsto, mohou si ho znovu rozpracovat, vyválet a pokračovat ve vykrajování.
6) Všechny holubičky, které děti vykrájí, přeskládáme na plech vyložený pečicím papírem. Do každé holubičky udělám špejlí vespod díru, aby se poté dala na špejli nabodnout a zapíchnout do polystyrenu.
7) Po naplnění celého plechu budeme holubičky péct při 150 °C asi 1 hodinu, poté necháme ptáčky nejméně 30 minut vychladnout.
8) Mezi tím, co se budou ptáčci péct a ti upečení budou chladnout, si s dětmi připravíme další věci k výrobě.
9) Starší děti budou podle vzoru stříhat mašličky na stejně velké kousky. Mladší děti budou trhat krušpánek na menší kousky (menší větvičky). Mezi tím, co budou děti stříhat mašličky a trhat větvičky, spolu s ostatními paními učitelkami připevníme špejli do připravené dírky pomocí tavné pistole. A na špejli stejným způsobem připevníme krušpánek.
10) Holubičkám, které už budou připevněné na špejli, budou děti kolek krku přivazovat mašličky. Mladší děti se za pomoci paní učitelky pokusí udělat alespoň uzlík. Starší děti se s pomocí pokusí o mašličku.
11) Dokončené holubičky děti za dohledu, popřípadě dopomoci, zapíchnou do polystyrenového kruhu. Zcela hotový koláč umístíme k nástěnce s věnečky.

Příloha č. 2 – svatební koláč

Reflexe:

- Zeptám se dětí, co se jim na výrobě koláče nejvíce líbilo, která část výroby.
- Děti ohodnotí, jak se jim koláč povedl.

8. Návštěva muzea v Litovli – sekce oživlých řemesel

Cíl aktivity: Seznámit děti s jednotlivými tradicemi, které se týkají tradičních řemesel. Rozvíjet u dětí trpělivost a soustředěnost, dovednosti v oblasti hrubé i jemné motoriky při zkoušení si jednotlivých řemesel.

Metody vzdělávání: slovní (*vysvětlování, rozhovor*); názorně-demonstrační (*předvádění*); aktivizující (*zapojení do činností*); praktické (*manipulace s předměty, zkoušení si řemesel*) pozorování, instruktáž

Organizační formy: frontální, skupinová, individuální, individualizovaná

Materiál a pomůcky: vybavení jednotlivých stanovišť s řemesly v litovelském Muzeu

Motivace: „*Děti když už víme o Hané, hanáckých tradicích a zvycích, ale i o hanáčtině spoustu věcí, můžeme si na pravé Hanáky zkusit zahrát. Bude to jednoduché si na Hanáky zahrát, ale také to bude velmi zábavné, protože se dnes půjdeme podívat do Muzea přímo tady v Litovli, kde je sekce, která se jmenuje „Oživlá řemesla“. Jednotlivá řemesla nám ukazují práci, kterou dělali Hanáci. Abyste věděly, jaká řemesla, si třeba můžete v muzeu vyzkoušet, mám tu pro vás pár hádanek, která by vám to mohla prozradit. Tak nastražte ouška a hlavičky, abyste ty moje hádanky úspěšně vyřešily.*“

Postup:

Nejprve si s dětmi sedneme na koberec a já si pro ně přichystám hádanky, které nejsou klasickými hádankami. Jednotlivá řemesla si dobře promyslím a dětem je popíši tak, abych neřekla, jak se jmenují a jak se jmenuje ten, kdo je vykonává, ale abych co nejlépe popsala, co se v jednotlivých řemeslech vyrábělo, k čemu sloužily. Před odchodem do muzea děti nejprve seznámím s tím, co nás čeká, kam půjdeme a co tam budeme dělat. Budeme si povídat, jaká řemesla děti znají a řekneme si, která z řemesel jsou typická pro Hanou. Před odchodem se půjdeme s dětmi nasvačit, po svačině děti půjdou na WC, převléknou se a půjdeme do muzea. V muzeu si děti odloží bundy do šatny a spolu s paní průvodkyní si prohlédnou jednotlivé sekce oživlých řemesel. V každé sekci bude osoba, která dané řemeslo vykonává. Vždy dětem něco o jednotlivých řemeslech poví, poté si děti budou moci vybrat, které z řemesel si budou chtít vyzkoušet. Děti se tedy rozdělí do skupin podle toho, které řemeslo si vybraly, a za pomoci pověřených osob si řemeslo vyzkouší. Po dokončení jednotlivých činností s dětmi poděkujeme za krásnou exkurzi a za to, že jsme si mohli jednotlivá řemesla vyzkoušet. Děti na rozloučenou dostanou výrobek, který vyrobily. Půjdeme se obléci a přejdeme zpět do mateřské školy.

Poznámky:

- Cena vstupného do muzea pro návštěvníky – děti do 5 let a pedagogický dozor zdarma, děti od 6 let – 20 Kč. Pro ostatní návštěvníky je velmi podrobný ceník na webových stránkách muzea.
- Otevírací doba muzea je pouze ve dnech středa – neděle v čase 9:00–16:00, od května do konce září je muzeum otevřeno v čase 9:00–17:00 hodin.
- Návštěva muzea mimo otevírací dobu a určené dny je možná pouze po včasné předchozí domluvě.
- Délka exkurze cca 2 hodiny.

Reflexe:

- Která řemesla jsme v muzeu viděli?
- Které z řemesel se vám nejvíce líbilo a které vás nejvíce bavilo?
- Na všechny výrobky se s dětmi podíváme a řekneme si, jak moc se nám výrobky povedly a které výrobky se dětem nejvíce líbí.
- Výrobky, které děti v muzeu vyrobily, si vystavíme v šatně na poličce, aby si je mohli prohlédnout i rodiče.

9. Seznámení s hanáckým krojem – vyzkoušení, ohmatání

Cíl aktivity: Rozvíjet u dětí schopnost samostatně a smysluplně vyjadřovat své myšlenky, nápady, názory při povídání si o kroji. Vést děti k zapojování do rozhovoru, rozvíjet u dětí samostatně a bez ostychu popisovat situace, ať už skutečné nebo na obrázcích. Rozvíjet u dětí schopnost vnímat, že je zajímavé dozvídat se nové věci, a také mít povědomí o širším společenském, i kulturním prostředí. Vést děti k tomu, aby se těšily z hezkých a příjemných zážitků a z kulturních krás při možnosti vyzkoušet si kroj.

Metody vzdělávání: slovní (*vysvětlování, rozhovor, popisování*); aktivizující (*zapojení se do prohlížení krojů, možnost si kroj vyzkoušet*)

Organizační formy: frontální, skupinová

Materiál a pomůcky: jednotlivé druhy a části hanáckých krojů (dětský, ženský – sváteční a prvky svatebního, mužský)

Motivace: „*Děti pamatujete si, na co jsme si hráli v pátek, než jsme byly dva dny doma? Ne, tak já vám to trošičku připomenu. V pátek jsme si hráli na Hanáky, vyzkoušeli jsme si, jaká byla jejich práce a jaká řemesla byla jejich zaměstnáním. Ale protože jste tak velmi šikovné a*

chytré děti, určitě víte, že Hanáci nechodili oblečení tak, jako my, ale měli speciální oblečení. Tomu oblečení se říkalo kroj a abyste se seznámily s tím, jak vypadá, mám tady pro vás překvapení. Protože už od 5 let jsem členem folklorního souboru Hanačka, moje milá a hodná vedoucí mi půjčila kroje, abych vám je mohla ukázat. A nejen to, dokonce pro vás nachystala dvě překvapení, jedno dostanete dnes a to druhé až někdy v týdnu. Děti těšíte se na překvapení? Já také, tak se jdeme podívat."

Postup:

S dětmi se nejprve posadíme na lavičku. Začnu si s dětmi povídat o tom, jestli už se děti s hanáckým krojem setkaly nebo už ho někde viděly. Pokud ano, pokusí se kroj popsat, pokud ne, budeme si s dětmi povídat o tom, jak si myslí, že by mohl hanácký kroj vypadat. Když se děti pokusí popsat kroj – ať už správně, nebo jen tak, jak si myslí, že vypadá, budeme si o kroji povídat, vždy jim ukáži fotku kroje a řeknu jim, který druh kroje to je (mužský, dětský, ženský – svatební, sváteční). Řeknu dětem, ze kterých částí se jednotlivé kroje skládají. Když dětem ukáži obrázky a popíšeme si je, přejdeme s dětmi na koberec, kde budu mít pod velkými kusy látek schované jednotlivé hanácké kroje. Děti se rozdělí do skupinek kolem jednotlivých krojů. Samostatně si budou moci kroje prohlédnout ohmatat, zeptat se na to, co je bude zajímat. Dětem postupně ukáži, jednotlivé časti kroje, o kterých už jsme si povídali. Nakonec budu mít pro děti připravené překvapení. Děti budou mít možnost si vyzkoušet jeden druh kroje, a to dětský chlapecký a dívčí kroj. Podle počtu dětí budu mít pro všechny děti jeden kroj, který si budou moci obléct. Když budou děti v kroji, vyfotím je a vyvolanou fotku později připnu na nástěnku s vyrobenými návrhy látek.

Reflexe:

- Zeptám se dětí a nechám je, aby vybraly kroj, který se jim nejvíce líbí.
- S dětmi si zopakujeme druhy kroje, které máme a také všechny části kroje, na které si děti vzpomenou.

10. Výroba látky na sukni

Cíl aktivity: Vyjadřovat představivost a fantazii v tvořivých činnostech, především výtvarných. Osvojit si věku přiměřené praktické dovednosti při vyrábění. Rozvíjet u dětí koordinaci ruky a oka. Zdokonalit dovednosti v oblasti jemné motoriky při zacházení s různým grafickým a výtvarným materiálem (suché pastely, klovatina, štětce, špejle) při výrobě látky na sukni. Vést děti k postupování a výrobě podle pokynů a instrukcí. Rozvíjet

tvořivost (tvořivé myšlení, řešení problémů, tvořivé sebevyjádření) při výrobě vlastního vzoru látky.

Metody vzdělávání: slovní (*vysvětlování, rozhovor*); názorně-demonstrační (*předvádění postupu výroby*); praktické (*výroba látky*), aktivizující (*zapojení do činnosti*)

Organizační formy: frontální, skupinová, individualizovaná

Materiál a pomůcky: tvrdý papír velikosti A5, klovatina, štětce, špejle, suché pastely černé, hnědé a tmavě modré barvy, voda, pastelky, voskovky, ubrusy na stolky, noviny, topení/fén, kyblík s vodou, hadřík

Motivace: „*Děti já mám nápad, protože si hrajeme na Hanáky, napadlo mě, že bychom v tom ještě chvíli mohli pokračovat. Už jsme si hráli na hanácké pekařky a pekaře, protože jsme pekli svatební koláč, hráli jsme si na hanácké děti, které vyráběly věnečky a teď si zahrajeme ještě na někoho. Děti chcete vědět, na koho si zahrajeme? Protože už jsme si povídali o hanáckém kroji, mohli jsme si ho prohlédnout, ohmatat i vyzkoušet, víme, jak vypadá sváteční hanácká sukně. Proto si dnes si zahrajeme na paní a pány, kteří látky na takové sukně ke kroji vyráběli. Zkusíme si, jaké to bylo vyrábět látku, ale protože vyrábět látku na sukni z plátna je velmi obtížné, zkusíme si látku na sukni vyrobit pouze na papíře. Děti, co myslíte, zvládneme to? Já vím, že ano, protože jste velmi šikovné, a já vám s výrobou pomůžu.*“

Postup:

1) Na stolečky si nachystám ubrus a všechny potřebné pomůcky.
2) Děti se nejprve postaví kolem jednoho stolečku, na kterém dětem ukáži a vysvětlím, jak budou s klovatinou pracovat a jak budou pokračovat další kroky.
3) Děti se posadí ke stolečkům, vyhrnou si rukávy a já jim rozdám podepsaný tvrdý papír.
4) Starší děti budou klovatinou kreslit kytičky špejlí. Mladší děti budou klovatinou kreslit štětcem.
5) Když děti pokreslí svůj papír kytičkami z klovatiny tak, aby kytičky byly plné, ne jen obrys, nechají klovatinu zaschnout a mezi tím si vyberou barvu suchého pastelu podle toho, jaké barvy chtějí mít sukni.
6) Po úplném zaschnutí klovatiny si děti suchým pastelem vykreslí všechna volná místa na tvrdém bílém papíře tak, aby na papíře byla jednolitá vrstva.
7) Po pokreslení volného místa na bílém papíru děti oklepou prach z pastelu do koše a po malých skupinkách budou chodit k umyvadlům vymývat klovatinu.

8) Dětem pustím slabší proud vlažné vody a děti se pokusí klovatinu z papíru smýt. Pokud jim to nepůjde, pomůžu jim a větší kusy klovatiny se pokusím odloupnout.
9) Po vymytí klovatiny děti položí své papíry na nachystané noviny. Pokud bude zapnuté topení, položíme mokré papíry pod topení a schnutí podpoříme fénem. Děti, které budou chtít, si mohou svůj papír zkusit vysušit. Mezi tím umyji stolečky pokapané klovatinou a přichystám dětem pastelky a voskovky.
10) Po usušení všech rozpracovaných látek se děti posadí znovu ke stolečkům, rozdám jim usušené papíry a děti za pomoci pastelek nebo voskovek do bílých míst po klovatině, nakreslí různobarevné kytičky.
11) Po dokončení se s dětmi i výrobky posadíme na koberec a budeme si o nich povídat.

Reflexe:

- Po dokončení všech výrobků si je dáme na koberec a děti vyberou látku, která se jim nejvíce líbí, která se nejvíce povedla.
- Zeptám se dětí, která část výroby látky je nejvíce bavila.
- Nakonec spolu s dětmi vyrobené látky připneme na nástěnku, kterou následně vystavíme.

11. Exkurze - výlet do Hanáckého muzea v Cholině

Cíl aktivity: Pojmenovat většinu toho, čím je dítě obklopeno, rozvíjet u dětí schopnost vést rozhovor i se všemi pravidly. Rozvíjet u dětí vědomé využívání všech smyslů, záměrné pozorování, postřehování, všímání si nových a zajímavých věcí při prohlížení muzea. Rozvíjet záměrné soustředění na činnosti a udržení pozornosti. Vést děti k podpoře vnímání, že je zajímavé dozvídat se nové věci. Rozvíjet u dětí komunikativní dovednosti (verbální i neverbální) při komunikaci s učitelkami i paní průvodkyní. Rozvíjet u dětí schopnost těšit se z hezkých a příjemných zážitků z kulturních krás i setkávání se s uměním při seznamování se s folklorem v téměř živé formě.

Metody vzdělávání: slovní (*vysvětlování, rozhovor, popisování*); pozorování

Organizační formy: frontální, skupinová

Materiál a pomůcky: autobus, vybavení muzea

Motivace: „*Děti já mám nápad, když už jsme si hráli na Hanáky, naučili jsme se, jak mluví, vyráběli jsme svatební koláč a látku na sukni, a dokonce jsme si zkoušeli jednotlivá řemesla. Mohli bychom se ještě jet podívat, jak vypadaly věci, které Hanáci a Hanačky každý den*

používali, jako třeba kuchyňské nádobí, nebo třeba postel, stoly a další důležité věci a nábytek. Děti, chtěly byste se na takové věci podívat? Ano, to je moc dobře, protože se vám to bude určitě líbit. Tak se nasvačíme, a potom nás autobus doveze do Choliny, kde je Hanácké muzeum, ve kterém si budete moci vše prohlédnout a paní vám o tom řekne spoustu zajímavých věcí."

Postup:

S dětmi přejedeme autobusem do nedaleké obce Cholina, kde vystoupíme přímo u Hanáckého muzea. U Muzea nás již bude čekat paní průvodkyně, která nás bude muzeem provádět a seznámí nás se zvyky, jak to kdysi bylo. Povypráví nám o tom, jak muzeum vzniklo, co vše v muzeu můžeme vidět. Při prohlížení si vystaveného kroje děti jednotlivé části kroje pojmenují. Děti se v případě zájmu mohou paní průvodkyně ptát na různé dotazy, které je napadnou, při prohlížení jednotlivých expozic. Děti budou mít možnost si jednotlivé vystavené prvky prohlédnout a u některých exponátů si budou moci vyzkoušet, jak fungují, nebo jak se s nimi zacházelo (lehnout si na postel, vyzkoušet funkci kuchyňského nádobí, venkovního nářadí, ostatního vybavení domu, mohou si zkusit sednout do lavic, které bývaly ve třídě. Poté, co si děti vše prohlédnou, vyzkouší a dostanou odpovědi na všechny své dotazy, se pěkně rozloučíme s paní průvodkyní a vydáme se autobusem zpět do mateřské školy.

Poznámky:

- Cena vstupného pro návštěvníky je jednotná – 30 Kč.
- Jako vstupenku všichni dostanou pohled s obcí Cholina, označený razítkem v podobě turistické známky.
- Otevírací doba muzea je ve dnech úterý – neděle od 9:00 do 16:00 a v neděli od 9:00 do 15:00. Otevírací doba je po předchozí dohodě upravitelná.
- Délka exkurze cca 1–1,5 hodiny.

Reflexe:

- V autobuse cestou zpět do MŠ si s dětmi budeme povídat o tom, co se jim v muzeu nejvíce líbilo.
- Děti vyjmenují co možná nejvíce věcí, které v muzeu viděly.
- Aby nám cesta lépe uběhla, zopakujeme si s dětmi básničku, kterou jsme se učili předešlý týden.

12. Kresba nejzajímavějšího zážitku z exkurze v Hanáckém muzeu

Cíl aktivity: Rozvíjet u dětí koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku při zacházení s psacími a kreslicími výtvarnými pomůckami, dbát na správný úchop psací a kreslicí potřeby. Rozvíjet komunikativní dovednosti i řečové schopnosti při popisování obrázku, který děti nakreslily. Rozvíjet u dětí záměrné soustředění na činnost a udržení pozornosti. Vést děti k zachycení a vyjádření prožitků dětí výtvarnou činností i slovní formou. Vést děti k vyjadřování vlastní představivosti a fantazie, ale také k zachycení skutečnosti při tvořivých činnostech (výtvarných).

Metody vzdělávání: praktické (*kreslení obrázku*); aktivizující (*samostatná činnost dětí*); slovní (*rozhovor, vyprávění, popisování*)

Organizační formy: frontální, samostatná činnost dětí

Materiál a pomůcky: bílé papíry, pastelky, voskovky, fixy dle výběru dětí

Motivace: „*Děti, víte co mě teď tak napadlo? My jsme se byli podívat v tak krásném muzeu a dozvěděli jsme se tolik dalších zajímavých věcí a máme spoustu dalších krásných zážitků, které si budeme pamatovat. Ale protože s námi nemohli jet rodiče, tak vůbec neví, co všechno jsme tam viděli, co jsme se dozvěděli a co se nám nejvíc líbilo. Proto mě napadlo, že bychom mohli nakreslit to, co se nám dnes v muzeu nejvíce líbilo. Já to připnu na nástěnku, aby to rodiče viděli, až si pro vás přijdou, a abyste jim o tom mohly povyprávět. No není to dobrý nápad, děti? Tak honem do práce, ať to stihneme dřív, než si pro vás rodiče přijdou.*“

Postup:

Děti se posadí ke stolečku, na který jim nachystám pastelky a voskovky. Poté si děti vezmou přichystaný bílý papír, který jim hned podepíši. Poté, co jim papír podepíši, začnou děti kreslit to, co se jim při návštěvě Hanáckého muzea nejvíce líbilo a co by chtěly, aby jejich rodiče věděli, že zažily. Když děti dokreslí svůj obrázek, posadíme se s ním na koberec, kde si budeme povídat o tom, co děti nakreslily a proč. Poté dětem připevním obrázky na dveře skříňky.

Reflexe:

- Děti v kroužku popíší obrázek, který nakreslily, a řeknou, proč si vybraly právě tuto činnost z muzea.

13. Návštěva folklorního souboru Hanačka v MŠ (dětská část souboru)

Cíl aktivity: Koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla, snaha sladit je s hudbou a rytmem. Rozvíjet u dětí schopnost vědomě napodobit jednoduchý pohyb podle vzoru a přizpůsobit jej pohybu. Vést děti k vědomému využívání všech smyslů, záměrnému pozorování, postřehování a všímání si nových věcí. Rozvíjet záměrné soustředění na činnost a udržení pozornosti. Vést děti k tomu, že je zajímavé dozvídat se nové věci. Vést děti ke spolupráci s ostatními. Vnímat umělecké a kulturní podněty při pozorování tanců i při zapojování se do nich. Rozvíjet u dětí elementární poznatky o okolním prostředí, které je pro dítě blízké, a také povědomí o širším společenském i kulturním prostředí, a to formou seznámení se s jedním z možných zájmových kroužků v Litovli.

Metody vzdělávání: slovní (*vysvětlování, rozhovor*); názorně-demonstrační (*předvádění tanců*); praktické (*zkouška zapojit se do nácviku kroků*); aktivizující

Organizační formy: frontální

Materiál a pomůcky: CD přehrávač, CD s hanáckými písněmi

Motivace: „*Děti, dnes mám pro vás překvapení, dnes se za námi do školky přijde někdo podívat. Ale nebude to ani divadlo, ani kouzelník, ani nová paní učitelka, ale budou to děti. Přesně tak, dnes za námi do školky přijdou děti, ale nebudou to děti z jiné školky, budou to děti, které chodí do jednoho krásného kroužku. Ten kroužek se jmenuje Hanačka, je rozdělený na dva menší podsoubory – na dospělé Hanáky a malé Hanáčky. A právě malí Hanáčci se za námi přijdou podívat do školky. Budou si s vámi povídat o tom, co v Hanačce dělají, ukáží vám některé tance a taneční pásma a pokud budete chtít, určitě vás velmi rádi něco naučí a budete si s nimi moci zatancovat. Těšíte se na ně, děti? Ano, tak já je zavolám, ale nevím, jestli mě uslyší, tak co kdybyste mi všichni pomohli zavolat, aby nás slyšeli a přišli? Ano, tak připravit, pozor a teď. Děti oni nás asi neslyšeli, asi jsme volali málo nahlas, tak to zkusíme ještě jednou, a třeba už nás uslyší a přijdou.*“

Postup:

Před příchodem hanáckého folklorního souboru si budu s dětmi povídat o tom, kdo přijde, trochu je seznámím s tím, co se v takovém souboru dělá. Poté, když přijde soubor do MŠ, nám paní vedoucí souboru představí soubor jako takový, řekne nám o něm nějaké zajímavé věci a informace. Poté nám děti z folklorního souboru předvedou některé z tanců a tanečních pásem, které znají a umí zatancovat. Děti se budou pozorně dívat a poslouchat. Po předvedení tanců a pásem budou mít děti možnost vyzkoušet si některé kroky, nebo prvky tance. Děti a vedoucí z folklorního souboru budou učit děti v MŠ některé kroky a prvky. Když budou děti velmi šikovné, mohou si spolu s Hanáčky zkusit zatancovat část některého z tanců.

Na konci návštěvy spolu s dětmi ukáži dětem z folklorního souboru a jejich vedoucí naši nástěnku a výrobky a děti povypráví, co zajímavého už jsme se dozvěděli, kde jsme byli a co vše jsme si vyzkoušeli. Nakonec se s folklorním souborem rozloučíme hanáckou básničkou, kterou jsme se s dětmi naučili.

Reflexe:

- Budu si s dětmi povídat o tom, který tanec se dětem nejvíce líbil.
- Zeptám se dětí, co je na návštěvě folklorního souboru nejvíce bavilo.
- Zeptám se dětí, který tanec, z těch co viděli, se chtějí naučit.

14. Nácvik tradičního hanáckého tance (pohybová aktivita)

Cíl aktivity: Rozvíjet u dětí schopnost záměrně se soustředit na činnost a udržení pozornosti při vysvětlování kroků. Vést děti k postupování a učení se podle pokynů a instrukcí. Vést děti k tomu, aby uměly prožívat radost ze zvládnutého a poznaného. Spolupracovat s ostatními dětmi při nácviku tance. Vést děti k dodržování pravidel při hrách i ostatních činnostech v MŠ. Vnímat umělecké a kulturní podněty, jak při pozorování tanců, tak při jejich následném nácviku. Rozvíjet u dětí zvládání základních pohybových dovedností, koordinaci lokomoce a dalších poloh a pohybů těla a sladění pohybu s rytmem a hudbou. Vést děti k vědomému napodobení jednoduchých pohybů a kroků podle vzoru a přizpůsobit je podle pokynů.

Metody vzdělávání: slovní (*vysvětlování, rozhovor*); názorně-demonstrační (*předvádění tance a jednotlivých kroků*); praktické (*nácvik tance*); napodobování; pohybová činnost

Organizační formy: frontální

Materiál a pomůcky: CD přehrávač, CD s hanáckými písněmi

Motivace: „*Děti, včera nás ve školce navštívili Hanáčci a ukázali nám spoustu krásných tanců a naučili nás už i nějaké kroky. Než odešli, tak nám slíbili, že se na nás přijdou podívat a pokud budeme chtít, tak se i my můžeme přijít podívat na ně přímo na zkoušku. A mě napadlo, že když už jsme viděli tolik tanců a naučili jsme se některé kroky, že bychom se mohli naučit některý tanec úplně celý. A potom, až se na nás přijdou Hanáčci zase podívat, tak bychom jim mohli ukázat, jak jsme šikovní a jak jsme se to krásně naučili. Co vy na to, děti? Zkusíme se některý tanec naučit, aby z nás děti z Hanáčku měly radost?*“

Postup:

S dětmi si pustíme CD s hanáckými písničkami, na které předešlý den tancovali Hanáčci, kteří nás přišli navštívit. Na jednotlivé písničky si s dětmi zopakujeme kroky, které

jsme se předešlý den naučili. V případě potřeby některé kroky ještě dopilujeme. Poté se postupně začneme učit některý z tanců jednoduchého dětského tanečního pásma. Začneme od prvního nejjednoduššího tance v pásmu. Pokud se dětem bude dařit, můžeme se pokusit naučit i druhý tanec a v průběhu dalšího týdne naučit i ostatní tance z pásma. Vzhledem k věkovému rozložení dětí jsem zvolila jedno z nejjednodušších dětských pásem. V pásmu jsou tance s jednoduchými kroky a pro děti jsou zde také dobře známé písničky, které ovšem děti znají v českém jazyce, nikoli v hanáčtině. Pásmo se skládá z tanců „Had leze z dire, Pásla ovečkê, Zajíček, Eliška, Pletla sem.“ Nejprve dětem jednotlivé tance zatančím, poté se společně budeme učit kroky a budeme se pokoušet některý z tanců nacvičit. Když budeme velmi šikovní a naučíme se jednotlivé tance, můžeme se pokusit je spojit a naučit se v průběhu několika dní celé pásmo. Pokud ne, můžeme zůstat u jednoho tance, který bude děti nejvíce bavit. Při těchto tancích se děti naučí nejzákladnější a nejlehčí kroky z hanáckých folklorních tanců. Naučí se klasický krok přes špičku, výpon na špičky a poskoky.

Příloha č. 3 – texty písní k jednotlivým tancům

Reflexe:

- Děti zvládnou zatancovat alespoň jeden tanec samostatně.
- Zeptám se dětí, který z tanců je nejvíce baví.
- Budeme si povídat s dětmi o tom, který tanec se jim nejvíce líbí a který jim podle nich jde nejlépe.

15. Hra – Věneček

Cíl aktivity: Rozvíjet u dětí koordinaci lokomoce a další polohy a pohyby těla. Sladit pohyb s rytmem a hudbou při chůzi na písničku. Ovládat dechové svalstvo, sladit pohyb se zpěvem. Spolupracovat s ostatními dětmi při tvoření hada.

Metody vzdělávání: slovní (*zpívání písničky*); pohybová činnost

Organizační formy: frontální

Materiál a pomůcky: nejsou potřeba

Motivace: „*Děti my už jsme si jednou povídali o tom, ze kterých kytiček má být hanácký věneček. Kytičky jste poznali, pojmenovaly jste je a naučily jste se je poznávat. Ale už je to docela dlouhá doba, co jsme si o věnečku říkali. Také jsme si zahráli hru o věnečku, ale už je to docela dávno a mohlo se stát, že jste kytičky zapomněli. Proto mě napadlo, že bychom si mohli tuto hru zopakovat. Děti, já vás zase začaruji, ale tentokrát ne v Hanáky nebo Hanačky,*

ale v kytičky. Tak připravit děti, rozmyslete si, v jakou kytičku se chcete proměnit, protože když na ni budete myslet, tak se v ni proměníte. Tak pozor děti, já už čaruji.“

Postup:

Děti se posadí na koberec. Nejprve si s dětmi budeme povídat o tom, jaké druhy květin znají, pokusí se je vyjmenovat. Já je začaruji v kytičky. Poté budu chodit po třídě a budu zpívat písničku o věnečku. Po dozpívání písničky k otázce jména kytičky, konkrétně „Jaké jméno máš?“, se zastavím u dětí a vyberu jedno až tři děti, které mi řeknou jméno květiny, kterou si vybraly, a poté se zařadí za mě. Opět budu chodit po třídě a spolu s dětmi budu opět zpívat písničku, poté se opět zeptám na jména kytiček a děti mi opět odpoví a zařadí se za námi. Takto budeme hru hrát do té doby, než budou všechny děti zařazeny za mnou a budeme moci utvořit kruh, budeme moci splést věneček dohromady.

Slova písničky: „*Uvíjíme věneček, ze všech našich kytiček. Zapleteme do věnečku kvítek, lístek i větvičku. Jaké jméno máš? Tak pojď mezi nás.*“

Reflexe:

- Před hrou mi děti vyjmenují druhy květin, na které si vzpomenou.
- Budeme si povídat o tom, kterou kytičku mají děti rády, která se jim nejvíce líbí
- S dětmi si budeme povídat jestli ví, jak kytičky, které znají, vypadají nebo, ve kterém období kvetou.

16. Nácvik písničky

Cíl aktivity: Rozvíjet koordinaci lokomoce a sladění pohybu s rytmem a hudbou. Vést děti k ovládání dechového svalstva. Sladění pohybu se zpěvem. Vést děti k zacházení s jednoduchými hudebními nástroji při rytmizaci písničky. Naučit se zpaměti krátké texty, reprodukovat písničku, zapamatovat a vybavit si text. Vést děti k záměrnému soustředění na činnost a udržení pozornosti. Rozvíjet pohybové schopnosti a zdokonalovat dovednosti v oblasti hrubé motoriky (koordinace a rozsah pohybu, dýchání). Rozvíjet komunikativní dovednosti (verbální i neverbální).

Metody vzdělávání: slovní (*vysvětlování, rozhovor*); názorně demonstrační (*zazpívání písně a předzpívání jednotlivých částí*); aktivizující (*zapojení do zpívání*); praktické (*rytmický doprovod, nácvik písně*); pohybové činnosti

Organizační formy: frontální, skupinová, ve dvojicích

Materiál a pomůcky: akordeon, noty, rytmické hudební nástroje (dřívka, bubínky, triangl, chrastící vajíčka)

Motivace: „*Děti, protože jste velmi šikovné a už o hanáckém folkloru znáte spoustu věcí a spoustu věcí jste se naučily a dozvěděly, zkusíme se dnes naučit ještě něco. Už umíme básničku, umíme tanec, ale zatím jsme se nenaučili žádnou písničku. A proto mě napadlo, že bychom se mohli naučit nějakou jednoduchou hanáckou písničku. Abychom mohli překvapit Hanáčky, kteří se na nás určitě ještě někdy přijdou podívat. Hanáčky totiž určitě potěší, když jim jednou ukážeme, že jsme se naučili nejen tanec nebo taneční pásmo, ale i písničku. A já děti chci udělat Hanáčkům velkou radost, a proto se tu písničku naučíme. Děti přidá se ke mně někdo, kdo se chce taky písničku naučit? Ano, tak to jsem ráda, tak já vám ji zazpívám, abyste věděli, jakou písničku se budeme učit.*“

Postup:

Nejprve dětem celou písničku zahraji a zazpívám. Potom si s dětmi budeme povídat, o čem písnička je. Protože je v hanáčtině, tak si ji celou rozebereme, aby děti rozuměly tomu, o čem vlastně zpívají. Vysvětlíme si jednotlivá hanácká slova, aby jim děti rozuměly. Pokud už děti budou některé slovo znát, mohou se pokusit ho dětem vysvětlit, pokud ne, budu dětem slova vysvětlovat já. Než začneme s nácvikem písně, musí se děti nejprve rozezpívat, rozdýchat, trochu procvičit mluvidla a poté se začneme písničku postupně učit. Při rozpohybování mluvidel, rozezpívávání i rozdýchávání budu u dětí dbát na správnou polohu těla, tedy na správné sezení. Dále budu dbát na správné nádechy a výdechy. Správný nádech do břicha budeme s dětmi kontrolovat rukou položenou na břiše, kdy by se ruka při nádechu měla zvednou zároveň s břichem.

1) ***Rozpohybování mluvidel – rozmluvení***

   S dětmi se nejprve rozmluvíme, aby se jim lépe zpívalo. Rozmluvíme se na jednotlivé jednoduché slabiky (*ma*, *mo*, *mi*, *pa*, *to*, *ta*, *ti*, *lo*, *li*). Jednotlivé slabiky budeme s dětmi vyslovovat a několikrát za sebou opakovat bez jakékoli hudby a rytmizace. Děti se vždy nadechnou do břicha a poté po jednom nádechu začnou vydechovat a při výdechu budou jednotlivé slabiky vyslovovat. Slabiky budeme měnit vždy po jednom nádechu a výdechu.

2) ***Rozezpívání***

   Po rozmluvení se s dětmi rozezpíváme. Nejdříve se rozezpíváme opět na jednoduchých slabikách. Při výběru a motivaci slabik si s dětmi můžeme zahrát na zvířátka nebo dopravní prostředky. Nejprve budeme s dětmi napodobovat zvuky

některých zvířátek, dopravních prostředků nebo hudební nástroj, abychom připravili hlasivky na zátěž zpěvem. Nejprve dětem zvuk předvedu a popřípadě vysvětlím, jak budou zvuk dělat, a poté se ho pokusí předvést děti. Opět dbám na správné nadechování. Děti budou předvádět zvuky včelky (*bzzz*), pejska (*haf, haf*), ovečky (*béé*), kravičky (*bůů*). Poté si s dětmi zahrajeme na dopravní prostředek, budeme troubit jako autíčko (*tůtů*) a také si zahrajeme na hudební nástroj, na trumpetku (*tátá*). Poté si na dokončení rozezpívání zazpíváme některou pro děti velmi dobře známou písničku, jako například „Pec nám spadla, Skákal pes nebo Prší, prší."

3) ***Rozdýchání***

Po rozezpívání se s dětmi dobře rozdýcháme. Při rozdýchání opět dbám na to, aby děti seděly rovně, aby se mohly dobře nadechnout do břicha. Kontrolu nádechů do břicha budeme opět kontrolovat pozorováním ruky, která by se měla zvedat zároveň s břichem. Při rozdýchání si s dětmi zahrajeme na některá zvířátka, dopravní prostředky nebo třeba na kuchyňské nádobí. Při rozdýchání se děti vždy nadechnou, na okamžik zadrží dech a poté budou pomalinku vydechovat.

- Nejprve si s dětmi zahrajeme na hada, děti se nadechnou a při výdechu budou syčet jako had – ssssss, dokud jim nedojde dech. Když jim dojde dech, nepřemáhají se a přestanou vydechovat.
- Poté si s dětmi zahrajeme na dopravní prostředek, a to konkrétně na mašinku – *šššššš*. Při výdechu se pokusíme zrychlovat a zpomalovat, podle toho, jakou cestou mašinka pojede. Děti se pokusí napodobovat paní učitelku.
- Nakonec si zahrajeme na jedno kuchyňské nádobí, kterému se říká papiňák. Papiňák je specifický tím, že když se v něm něco vaří, tak upouští páru. A když uchází pára, tak papiňák syčí, ale ne jen tak jednoduše. Papiňák upouští páru (syčí) – sssss, jen když se otevře ventilek, když je zavřený, tak nesyčí. S dětmi si tedy zahrajeme na papiňák a budeme syčet podle toho, jak budu ukazovat otevřený nebo zavřený ventilek. Budu dětem ukazovat prstem. Když budu mít prst narovnaný, děti budou syčet, když prst skrčím, děti musí přestat syčet. Takto si to několikrát zopakujeme.

4) ***Nácvik písně***

Když jsme se s dětmi rozezpívali, můžeme se naučit písničku. Nejprve dětem celou písničku zahraji na akordeon a zazpívám. Jednou dětem písničku zazpívám bez doprovodu hudebního nástroje, aby mi lépe rozuměly. Poté se s dětmi začneme učit písničku. Nejprve dětem zazpívám část písničky, poté jim stejnou část písničky zopakuji, ale pouze mluveným slovem a velmi pomalu a zřetelně, aby mi rozuměly,

protože je písnička v Hanáčtině. Pak ji znovu zazpívám, aby ji děti znovu slyšely. Při dalším opakování se ke mně připojí. Tímto způsobem se naučíme celou písničku. Písnička je sice náročná tím, že je v Hanáčtině, ale je velmi krátká, proto se ji s dětmi určitě stihneme naučit celou.

5) ***Hra na tělo***

Když se s dětmi naučíme písničku tak, aby ji děti zvládly zazpívat s doprovodem akordeonu, i za doprovodu pouze mého zpěvu, doprovodíme ji hrou na tělo. Písničku si s dětmi budeme zpívat i bez doprovodu. Písničku doprovodíme různými druhy rytmizace. Podle rytmu písničky budeme tleskat, dupat, pleskat o stehna. Pokud budou děti šikovné, můžeme zkusit prvky hry na tělo střídat.

6) ***Rytmizace písničky hudebními nástroji***

Když jsme si s dětmi vyzkoušeli rytmizaci pomocí hry na tělo, rozdělím si děti na skupinky podle počtu hudebních nástrojů. Jednotlivým dětem ve skupince rozdám hudební nástroje. Poté si s dětmi zazpíváme celou písničku znovu, já ji budu zpívat a hrát na akordeon, ostatní děti budou spolu se mnou zpívat. Děti, které budou mít hudební nástroje, budou doprovázet písničku nástroji. Když si zazpíváme písničku a doprovodíme ji hudebními nástroji, skupinky se vymění a činnost znovu opakujeme. Takto se děti prostřídají tolikrát, kolik máme skupinek.

7) ***Tanec dle fantazie***

Nakonec si děti vyberou kamaráda. S kamarádem si najdou místo na koberci, tak aby kolem sebe měly dostatek prostoru a mohly si zatancovat. Při zpěvu písničky si děti zatancují dle vlastní chuti a fantazie. K tanci si budou zpívat nejen děti, ale i já, doprovodím je k tomu opět na akordeon.

Příloha č. 4 – noty s textem písně

Reflexe:

- Dobrou reflexí pro mne může být, zda se děti zapojovaly do jednotlivých aktivit s chutí a radostí.
- Děti zvládnou zazpívat celou písničku bez nápovědy, zpívají společně se mnou.
- Zeptám se dětí, která činnost při nácviku písničky se dětem nejvíce líbila a která je nejvíce bavila.
- Budeme si povídat o tom, zda se dětem písnička líbí a co je na písničce nejvíce baví.

17. Exkurze do Hanáckého skanzenu v Příkazech

Cíl aktivity: Děti pojmenují většinu toho, čím jsou obklopeny. Posilovat u dětí přirozené poznávací city (zvídavost, radost, zájem z objevování, atd.). Vést děti k vědomému využívání všech smyslů, záměrnému pozorování, postřehu a všímání si (nového). Rozvíjet u dětí záměrné soustředění na činnost a udržení pozornosti. Děti vnímají, že je zajímavé dozvídat se nové věci. Těšit se z hezkých a příjemných zážitků, z přírodních i kulturních krás i setkávání se s uměním. Rozvíjet u dětí schopnost zachytit a vyjádřit své prožitky (slovně, výtvarně, apod.) Spolupracovat s ostatními. Zajímavou formou seznámit děti se světem lidí, kultury i umění a osvojit si základní poznatky o prostředí, v němž žijí.

Metody vzdělávání: slovní (*vysvětlování, rozhovor, vyprávění, výklad při exkurzi*); názorně-demonstrační (*pozorování*); aktivizující

Organizační formy: frontální, skupinová

Materiál a pomůcky: vybavený prostor Hanáckého skanzenu, autobus na dopravu

Motivace: „*Děti, víte, co zajímavého jsem se dozvěděla od babičky? Já vám to povím. Včera jsme se byla podívat za babičkou a vyprávěla jsem jí, co všechno už jsme spolu ve školce dělali. Co jsme se naučili o hanáckém folkloru i kde všude jsme se byli podívat a také, kdo se byl podívat za námi. Když jsem babičce řekla, že jsme se byli podívat v litovelském muzeu na oživlá řemesla a také v Cholině v Hanáckém muzeu, pověděla mi, že je ještě jedno velmi hezké místo, kde to vypadá přesně tak, jako když byla malá a sama ještě chodila v hanáckém kroji, jako v klasickém oblečení. A já vám teď děti prozradím, kde takové místo je. A představte si, že to místo není vůbec daleko. Babička mi totiž vyprávěla o Hanáckém skanzenu v Příkazech, kde to prý pořád vypadá stejně, jako když byla malá. Proto mě napadlo, že bychom se spolu, do Hanáckého skanzenu mohli jet podívat. Co vy na to, děti? Chcete vidět, jak se kdysi bydlelo a jak vypadal hanácký dům s dvorkem?*“

Postup:

Před odjezdem do Hanáckého skanzenu si s dětmi povíme, který okruh skanzenu navštívíme, vysvětlím dětem, co znamená slovo skanzen *(vědecká instituce, která interpretuje a uchovává lidovou kulturu formou speciální muzejní expozice ve volné přírodě. Správný skanzen má v sobě zahrnovat prostorové, časové, sociální, kulturní a přírodní souvislosti a podávat tak komplexní obraz lidové kultury.),* kde se takový skanzen nachází, ale také si řekneme, co vše ve skanzenu můžeme vidět, popřípadě si i vyzkoušet. Také dětem vysvětlím, v čem je skanzen speciální místo a proč. Vysvětlím dětem, proč je zajímavé vidět skanzen (vše oživlé, všechna řemesla, panímáma v domácnosti, atd.). Poté si s dětmi zopakujeme

pravidla slušného chování a po svačince se autobusem přesuneme do Hanáckého skanzenu v Příkazech. Po příjezdu do Hanáckého skanzenu bude připraven program. Po skanzenu nás bude provádět paní průvodkyně. Děti budou mít možnost si projít celý areál skanzenu, prohlédnou si jednotlivé místnosti a vybavení. V průběhu exkurze budou mít děti také možnost prohlédnout si jednotlivá oživlá stanoviště, jako například kováře při práci, panímámu při pečení vdolků. Dále si děti budou moci některé z exponátů osahat, vyzkoušet si, na jakém principu pracují a jak se s nimi zachází. U jednotlivých oživlých stanovišť si děti budou moci vyzkoušet cokoliv, co budou chtít, a mohou se zeptat na cokoliv, co je bude zajímat. Na konci exkurze s dětmi poděkujeme paní průvodkyni a rozloučíme se. Po návratu do mateřské školy děti před obědem nakreslí na papír to, co se jim při návštěvě skanzenu nejvíce líbilo a co je nejvíce zaujalo. Podepsané obrázky dětem přilepím na skříňku, aby mohly rodičům povyprávět a ukázat, co ve skanzenu viděly, zažily nebo co si mohly vyzkoušet a osahat.

Poznámky:

- Cena vstupného pro návštěvníky se liší podle věku, průkazů. Cena pro skupinu je 20 Kč na osobu (dítě).
- Maximální počet osob, které mohou najednou vstoupit do skanzenu, je 25 osob. Vstup pro skupinu je nutný předem objednat a rezervovat.
- Otevírací doba skanzenu se liší podle měsíců. V květnu je otevřeno pouze v soboty a neděle od 10:00 do 16:00 hod. v období od června do konce srpna je otevřeno úterý – neděle od 10:00 do 17:00. V září jsou návštěvní dny stejné, ale liší se otevírací doba, a to od 10:00 do 16:00.
- Délka exkurze je zhruba 42 minut.

Reflexe:

- Při cestě zpět do MŠ si s dětmi budeme povídat o tom, co se jim ve skanzenu nejvíce líbilo.
- Budeme si povídat o tom, co nového se děti ve skanzenu dozvěděly.
- Po návratu do MŠ děti nakreslí to, co se jim při exkurzi do Hanáckého skanzenu nejvíce líbilo.

18. Beseda s panem Linduškou

Cíl aktivity: Rozvíjet u dětí řečové schopnosti a jazykové dovednosti – jak receptivní (vnímání, naslouchání, porozumění), tak i produktivní (výslovnost, vytvářet pojmy, mluvní

projev, vyjadřování). Rozvíjet komunikativní dovednosti verbální i neverbální a kultivovaný projev. Vést děti k porozumění slyšenému (zachytit hlavní myšlenku příběhu, povídání, sledovat děj, zopakovat ho správnými větami). Vést děti k učení se nových slov a jejich aktivnímu používání, ptát se na slova, kterým nerozumí. Vytvářet u dětí pozitivní vztah k intelektuálním činnostem a k učení, podporovat a rozvíjet zájem o učení.

Metody vzdělávání: slovní (*rozhovor, vyprávění, přednášení*); aktivizující; praktické (*ukázky tanců*)

Organizační formy: frontální, skupinová, individualizovaná

Materiál a pomůcky: podle činností pana Lindušky

Motivace: „*Děti už jste někdy mluvily s někým, kdo mluví hanácky úplně od mala? Já vím, slyšely jste mluvit hanácky jen mě, malé Hanáčky a jejich paní vedoucí. Potom jste si mohly všimnout, že hanácky na nás mluvili lidé ve skanzenu, v Hanáckém muzeu nebo v litovelském muzeu. Ale za celou dobu jste se nesetkaly s nikým, kdo by mluvil hanácky už od mala. Já ale děti znám někoho takového, někoho, kdo umí mluvit hanácky velmi dobře. A protože je to velmi hodný pán, napadlo mě, že bych ho mohla poprosit, aby přišel za námi do školky. Tak jsem za ním šla a poprosila, jestli by byl tak hodný a přišel za námi, abyste děti slyšely, že hanáčtinou opravdu ještě někdo mluví. Děti, myslíte, že ten hodný pán souhlasil, že za námi přijde? Tak já vás děti potěším, když jsem mu řekla, že bych chtěla, aby za námi přišel, usmál se na mě a s velkou radostí souhlasil, ale trošku se za námi stydí přijít, protože je nás ve třídě moc. Tak mě napadlo, co kdybyste mi pomohly pana Lindušku zavolat. Zkusíme to děti? Třeba, když ho zavoláme společně, tak za námi přijde.*“

Postup:

S dětmi se posadíme na koberec a po úvodní motivaci mi děti pomohou pana Lindušku zavolat. Po příchodu se dětem představí, něco jim o sobě povypráví, řekne dětem, kde pracuje a co je jeho prací, a také jim řekne, kde ho děti najdou, když po něm budou něco potřebovat. Při představování se a vyprávění o sobě se bude snažit mluvit česky. Když si ale s dětmi začne povídat, říkat básničky, pohádky a pověsti v Hanáčtině, bude na ně mluvit pomalu. Protože děti už budou vědět, jak Hanáčtina zní, nebudou z ní tak překvapené, ale pořád bude spousta slov, které děti nebudou znát. Proto si při vyprávění s panem Linduškou mohou povídat o tom, která slova už znají. Mohou mu říci básničku a zazpívat písničku, kterou se naučily. Děti budou mít možnost se v průběhu besedy s panem Linduškou ptát na vše, co je bude zajímat, na všechna slova, kterým nebudou rozumět. Děti mohou pana Lindušku naučit básničku, kterou umí, a stejně tak pan Linduška může děti naučit básničku. Mohou panu

Linduškovi také zatancovat taneční pásmo, které se děti naučily od malých Hanáčků. Protože tance jsou jednoduché a pan Linduška je velmi dobře zná (často spolupracuje s folklorním souborem Hanačkou) si je velmi rád zopakuje. Pan Linduška může dětem přečíst některý z hanáckých textů, který napsal nebo sesbíral a vydal ve svých knihách.

Reflexe:

- Pan Linduška si bude s dětmi povídat o tom, co je nejvíce bavilo a co se jim nejvíce líbilo.
- Když se dětí zeptám, která nová hanácká slova se děti naučily, měly by mi některá slova vyjmenovat, každé z dětí, by mi mělo říci alespoň jedno hanácké slovo.
- Dobrou reflexí bude i sledování dětí, jak s panem Linduškou komunikovaly, zda se zapojovaly do činností, povídání, nácviku básní i ukázky tanečního pásma, básničky a písničky.

19. Skládání obrázků podle vyprávění pohádky

Cíl aktivity: Vést děti k rozvoji a užívání všech smyslů při poslechu a skládání obrázků pohádky. Rozvíjet porozumění slyšenému (zachytit hlavní myšlenku příběhu, sledovat děj a zopakovat děj). Děti sledují a vnímají příběh nebo pohádku – podle toho, co slyšely, skládají obrázky za sebe, tak jak jdou v pohádce za sebou. Schopnost popsat situaci podle obrázku (i na základě poslechnuté pohádky). Vést děti k záměrnému soustředění na činnost a udržení pozornosti při poslechu vyprávěné pohádky.

Metody vzdělávání: slovní (*vysvětlování, vyprávění, popis*); názorně-demonstrační (*předvádění - co budou děti dělat, instruktáž*); praktické (*skládání obrázků dětmi*); aktivizující

Organizační formy: frontální, samostatná práce, práce ve dvojici – podle náročnosti pohádky, věku a výběru dětí

Materiál a pomůcky: kartičky s obrázky z pohádky

Motivace: *„Děti, už se blíží čas, kdy se pan Linduška bude muset vrátit zpět do práce, ale před chvílí mi řekl, že jste velmi šikovní, a proto by s vámi chtěl udělat ještě jednu činnost. Když za námi přišel, tak si s vámi povídal hanácky, učili jste se básničky, vyprávěl vám různé příběhy, zazpíval si s vámi písničku a vy jste vše velmi dobře zvládly. Proto ho napadlo, že by vám mohl říci ještě nějakou pohádku předtím, než se s námi rozloučí. Ale to se ví, že ne jen tak ledajakou. Bude to pohádka, kterou určitě velmi dobře znáte, ale bude v hanáčtině, proto se vám může zdát, že najednou ta pohádka bude o něco těžší, než jak ji znáte. Ale protože ji*

znáte a pan Linduška si k té pohádce nachystal úkol, který budete plnit, tak to určitě těžké nebude. Tak já vám zase přičaruji kouzelná ouška, abyste rozuměly všemu, co bude pan Linduška říkat, a také proto, abyste daný úkol správně splnily. Tak, děti, jste připraveny, já už čaruji."

Postup:

Starší děti, které už na koberci seděly, se pouze posunou tak, aby kolem sebe měly dostatek místa na poskládání obrázků. Mladší děti si k sobě vyberou kamaráda a také se posadí na koberec tak, aby kolem sebe měly dostatek místa. Když si všechny děti vyberou libovolné místo na koberci a posadí se na zem, rozdám dětem promíchané obrázky pohádky, kterou jim bude pan Linduška vyprávět. Než pan vypravěč začne vyprávět pohádku, děti si obrázky rozloží před sebe tak, aby na ně dobře viděly. Poté začne pan Linduška vyprávět pro děti velmi dobře známou pohádku „O Červené Karkulce". Pan vypravěč bude pohádku dětem vyprávět pomalejším tempem, protože pohádka bude v hanáčtině, tak aby jí děti rozuměly. Při vyprávění se děti budou dívat na obrázky, které dostaly, a podle vyprávění se je pokusí poskládat tak, jak by měly jít po sobě. Po dovyprávění pohádky si děti s panem Linduškou zkontrolují, zda mají obrázky správně poskládány. Kontrola bude probíhat tak, že pan Linduška bude znovu vyprávět pohádku, a děti budou zvedat obrázky, které si myslí, že by to měly být. Pan Linduška dětem také bude ukazovat obrázky podle vyprávění tak, jak mají jít po sobě, aby děti věděly, jestli zvolily správný nebo špatný obrázek. Po splnění úkolu se děti s panem Linduškou rozloučí.

Reflexe:

- Po dovyprávění pohádky v hanáčtině můžeme poprosit děti, aby převyprávěly, o čem pohádka byla (samozřejmě v češtině).
- S dětmi si budu povídat o tom, co děti nejvíce bavilo a která z činností se dětem nejvíce líbila, a také o tom, jak se jim líbilo, že je navštívil někdo, kdo hanácky mluví od mala.
- Mohu si s dětmi povídat o tom, co nového se dozvěděly a naučily.
- Jako dobrý prvek k hodnocení činnosti může sloužit i pozorování, zda se děti do činností zapojovaly, s jakou chutí a aktivitou.

20. Písničky a básničky k tématu

Další básničky a noty k jednotlivým hanáckým písničkám jsou *v příloze č. 5*. Texty jednotlivých písni jsou vypsány zde tak, jak jsou zpívané v hanáčtině. V notách je text psán

většinou česky nebo jiným nářečím. Některé písně jsou v notách také psány do poměrně vysokých tónů, pro mladší a menší děti je možné je přetransponovat. Starší děti a dorost je však zvládnou zazpívat. Stejně tak jsou některé texty písní trochu upravené a tradují se jinak.

Příloha č. 5 – noty k písním, básničky

21. Doplňkové aktivity

- Omalovánky s tematikou Hané a folkloru
- Čtení pohádek a pověstí z Hané, v hanáckém nářečí před spaním
- Procházky, poslouchání lidí v okolí, zda některý z nich mluví Hanácky
- Realizování tanečních her podle některé z knih „Lidové tance a taneční hry z Hané I. – IV. Od Ludmily Mátlové – Uhrové“

22. Závěr projektu – Besídka pro rodiče a výstava výrobků a fotek

Po celou dobu projektu si budeme s dětmi schovávat a vystavovat výrobky ze všech výtvarných i praktických činností. Všechny papírové výrobky, jako věneček, látku na sukni si připneme na nástěnky. Stejně tak na nástěnky umístíme i obrázky nejlepších, nejhezčích a nejzajímavějších zážitků ze všech exkurzí, kterých se zúčastníme. Na nástěnky také umístíme text písničky, ale také všech básniček, které se děti v průběhu projektu naučí. Na zvláštní nástěnky s dětmi připevníme fotky ze všech aktivit a činností, které jsme v rámci projektu dělali a také ze všech exkurzí, kterých jsme se zúčastnili. Po příchodu rodičů do školky je děti školkou provedou, ukáží jim jednotlivé výrobky, obrázky, svatební koláč i fotky z aktivit a exkurzí. Když si rodiče budou vše prohlížet, děti jim povypráví, co se v jednotlivých aktivitách a činnostech dělalo, kde jsme byli na exkurzích, a povypráví rodičům o tom, co je nejvíce bavilo a co se jim nejvíce líbilo. Po prohlédnutí výstavy se děti i rodiče přesunou do třídy, kde jsme si s dětmi pro rodiče připravili malou besídku. Děti rodičům předvedou, co zajímavého jsme se naučili, společně řekneme rodičům básničky, které jsme se naučili, zazpíváme jim hanáckou písničku, a také rodičům předvedeme taneční pásmo, které jsme se naučili po návštěvě malých členů folklorního souboru Hanačka. Jako rozloučení s tímto tématem i projektem si pochutnáme na vdolečcích a naposledy si zazpíváme písničku, kterou jsme se naučili.

4.4 Hodnocení projektu

Během celého průběhu projektu bude probíhat hodnocení v rámci jednotlivých aktivit, činností i exkurzí. Dobrou zpětnou vazbou pro hodnocení projektu, může být právě i závěrečná besídka, výstava, a to především pro zjištění, co vše si děti z daného tématu zapamatovaly. Děti by podle vystavených obrázků, výrobků a fotek měly rodičům vyprávět, co vše jsme společně dělali a zažili. Z důvodu nemožnosti realizace projektu, jsou zatím výše zmíněné návrhy pouze podklady, jak by bylo možné projekt zhodnotit.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo seznámení s regionem Haná a přiblížení jeho specifik dětem v mateřské škole. V teoretické části jsem se postupně věnovala všem složkám hanáckého folkloru v jeho minulosti, ale především v jeho současné podobě.

V první kapitole jsem popisovala celkové seznámení s regionem. Rozpracovala jsme ho na podoblasti, ve kterých jsem se postupně věnovala charakteristice Hané, členění jejích oblastí a hanáckému folkloru v okolí Litovelska v současnosti.

Kapitola druhá obsahuje informace o hanáckém folkloru. Věnovala jsem se především nejznámějším hanáckým zvykům a tradicím, hanáckému kroji v oblasti Litovle a hanáckému nářečí.

V poslední kapitole teoretické části jsem se zaměřila na zařazení těchto prvků do Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a jeho podrobnější rozřazení do podoblastí ve formě cílů.

V praktické části jsem vypracovala projekt do mateřské školy, ve kterém jsem podrobně popsala a rozpracovala všechny činnosti a aktivity, vztahující se k tomuto tématu.

Smyslem bakalářské práce bylo seznámit s hanáckým folklorem v jeho dnešní podobě a vypracovat projekt do mateřské školy zaměřený na předávání informací o hanáckém regionu a folkloru dětem, a to zábavnou, hravou formou a aktivitami. Cíle práce tak byly splněny. Vypracovaný projekt je podrobně rozepsán a specifikován přímo pro oblast Hané.

Seznam použité literatury a zdrojů

Literatura

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2016. 47 s. [cit. 2017-04-07]. ISBN neuvedeno. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/file/38795/>.

BARUŠKA, Karel a Josef KOUDELÁK. *HANÁ vpřed*. Olomouc: Tiskem Hanácké knihtiskárny, s. s r. o., 1940

LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Zvykoslovné předměty*. Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury ve Středisku internách publikací, 1979.

VEČERKOVÁ, Eva. Jarní obyčeje na Hané - tradice a současný stav: Předvelikonoční obchůzky - pomlázka - kraslice. In: *Lidové obyčeje na Hané a jejich slovní, hudební a taneční projevy: Sborník příspěvků ze VII. konference o lidové kultuře na Hané 24. a 25. listopadu 1998 ve Vyškově*. Vyškov: Muzeum Vyškovska ve Vyškově, 1999, 19 - 25.

KRŠKOVÁ, Helena. Různé techniky při výrobě kraslic, textilu a hraček - Náměšť na Hané a okolí. In: *Tradiční lidová výroba na Hané - její minulost a současnost: Sborník příspěvků z VIII. odborné konference 24. a 25. listopadu 1999*. Olomouc: Sprint Olomouc, 2000, 50 - 51.

KRÁČMAR, Jiří. Slovesný projev k jízdě králů a svatebnímu koláči dle záznamu Rudolfa Kameníčka. In: *Lidové obyčeje na Hané a jejich slovní, hudební a taneční projevy*: *Sborník příspěvků ze VII. konference o lidové kultuře na Hané 24. a 25. listopadu 1998 ve Vyškově*. Vyškov: Muzeum Vyškovska ve Vyškově, 1999, s. 184.

VACA, Boleslav. Hanácké svatební koláčování. In: *Lidová kultura na Hané: Sborník příspěvků ze VI. odborné konference 26. a 27. listopadu 1997*. Olomouc: Vlastivědné muzeum v Olomouci, Okresní úřad v Olomouci, Vlastivědná společnost muzejní v Olomouci, 1998, 48 - 51.

FALTÝNEK, Karel. Pochovávání basy. In: *Lidová kultura na Hané: Sborník příspěvků ze IV. odborné konference 22. a 23. 11. 1995*. Olomouc: Vlastivědné muzeum v Olomouci a Vlastivědná společnost muzejní v Olomouci, 1996, 41 - 42.

LUDVÍKOVÁ, Miroslava. *Lidový kroj na Hané*. Přerov: Muzeum J.A. Komenského, 2002. ISBN 80-238-8573-1.

BEČÁK, Jan Rudolf, Pavel POSPĚCH a František ŠALÉ. *Lidové umění na Hané: lidová kultura hmotná*. Boskovice: Albert, 1997. Velká edice Společnosti přátel vesnice a malého města. ISBN 80-85834-43-x.

ČÍŽKOVÁ, Marta. *Hanácký kroj*. Vl. Svazek. Prostějov, 1940.

BARTOŠ, František. *Dialektologie moravská: Nářečí hanácké a české*. Druhý díl. Brno: Tiskem mor. akc. knihtiskárny. - Nákladem Matice Moravské, 1895.

Karylek. PŘIKRYL, Ondřej. *Meze dětima: Hanácky hračke a plačke*. Prostějov: J. F. Buček, knihkupec, 1922, 5 - 7.

Zdroje

Hanáci Praha [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: http://www.hanaci.vivat.cz/hana.php

Mikroregion Litovelsko: Region, který si zamilujete [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: http://www.litovelsko.eu/cs/mikroregion-litovelsko/

HANAČKA: Folklorní soubor z Litovle [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: http://www.hanacka-litovel.cz/

Hanácké muzeum Cholina [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: http://muzeum.obeccholina.cz/hanacke-muzeum

Muzeum Litovel [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: http://www.muzeumlitovel.cz/

Hanácké skanzen v Příkazích [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: https://www.hanackeskanzen.cz

Celosvětový katalog nápadů [online]. [cit. 2017-04-12]. Dostupné z: https://cz.pinterest.com/

Seznam příloh

Seznam příloh k teoretické části

Příloha č. 1. – mapa oblastí Hané

Příloha č. 2 – vynášení Morany malými Hanáčky

Příloha č. 3 - tradiční velikonoční kraslice

Příloha č. 4 – dožínkový věnec

Příloha č. 5 – hanácký

Příloha č. 7 – krajkový placák

Příloha č. 8 – vzor látky na sukni, sukně

Příloha č. 9 – zástěra

Příloha č. 10 – vestička, marinka

Příloha č. 11 – typické ženské hanácké střevíce.

Příloha č. 12 – uvázaný šátek

Příloha č. 13 – fotky ženského svatebního, všedního a svátečního kroje

Příloha č. 14 – fotky mužského svátečního a svatebního kroje

Seznam příloh k praktické části

Příloha č. 1 – pohádka

Příloha č. 2 – svatební koláč

Příloha č. 3 - písničky k tancům

Příloha č. 4 – noty k písničce Marš

Příloha č. 5 – noty k dalším písničkám, hanácké básničky

Přílohy

Přílohy k teoretické části

Příloha č. 1. – mapa oblastí Hané (Ludvíková, 2002, s. 8 – 9)

Příloha č. 2 – vynášení Morany malými Hanáčky (archív autorky)

Příloha č. 3 – tradiční velikonoční kraslice

Krajkové kraslice (http://cz.pinterest.com)

Kraslice zdobené slámou (archív autorky)

Škrábané kraslice (http://www.cz.pinterest.com)

Příloha č. 4 – dožínkový věnec (http://www.hanacka-litovel.cz)

Věnec předaný hospodářce a hospodáři

Příloha č. 5 – hanácký svatební koláč (archív Stanislavy Kulaté)

Příloha č. 6 – opleční (archív autorky)

Bílá výšivka opleční

P*říloha č. 7 – krajkový placák (archív autorky)*

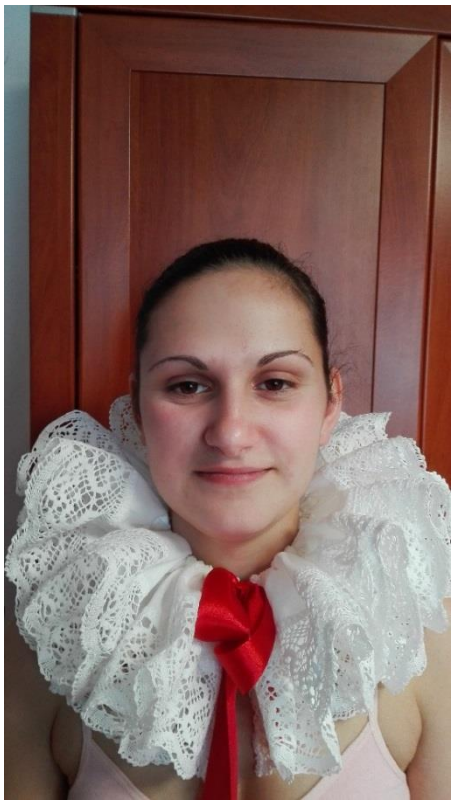

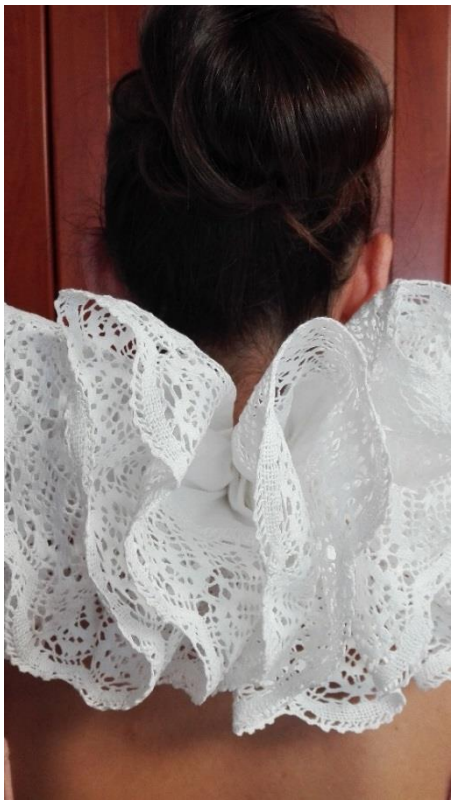

říloha č. 8 – vzor látky na sukni, sukně (archív autorky)

Příloha č. 9 – zástěra (archív autorky)

Barevná výšivka zástěry

Výšivka na náprsenkové časti zástěry

Barevně vyšitá tradiční výšivka

Příloha č. 10 – vestička, marinka (archív autorky)

Vestička se žlutou pantlí

Výšivka zadní části vest

Původní vestička z květového brokátu s vyšíváním

Marinka *Zadní část marinky* *Paterka - zdobení*

Příloha č. 11 – typické ženské hanácké střevíce (archív autorky)

Boční zdobení

Přední zdobení – tradiční srdce

Příloha č. 12 – uvázaný šátek (archív autorky)

Příloha č. 13 – fotky ženského svatebního, všedního a svátečního kroje

Ženský svatební kroj (http://hanacka-litovel.cz)

Ženský všední kroj (http://hanacka-litovel.cz)

Ženský sváteční kroj (http://hanacka-litovel.cz)

Příloha č. 14 – fotky mužského svátečního a svatebního kroje

Mužský sváteční kroj (http://hanacka-litovel.cz)

Všední mužský kroj – i ženský všední (http://hanacka-litovel.cz)

Mužský svatební kroj s ženským (http://hanacka-litovel.cz)

Přílohy k praktické části

Příloha č. 1 – pohádka (Přikryl, 1922, s. 5)

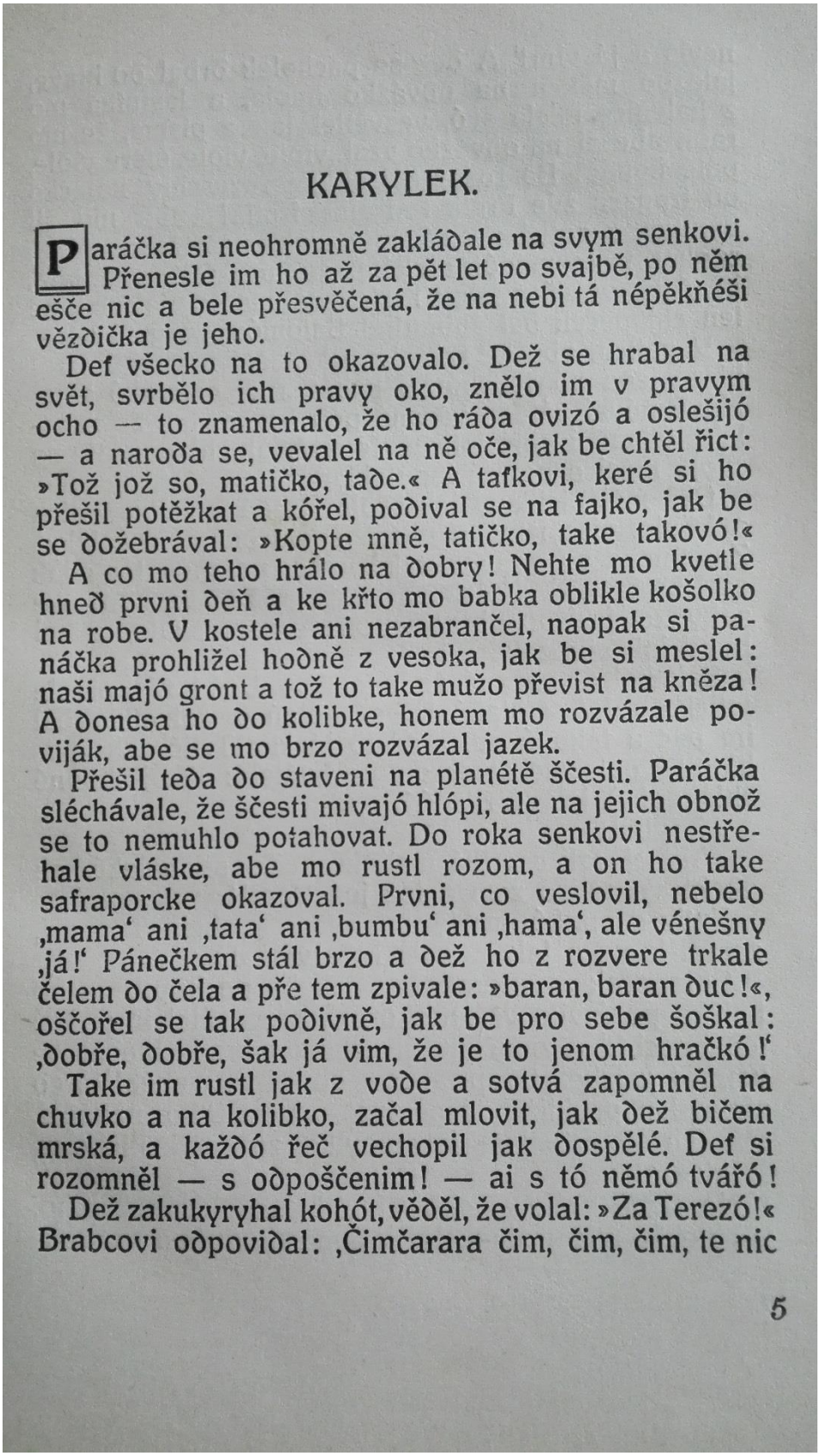

KARYLEK.

Paráčka si neohromně zakládale na svym senkovi. Přenesle im ho až za pět let po svajbě, po něm ešče nic a bele přesvěčená, že na nebi tá népěkňéši vězdička je jeho.

Def všecko na to okazovalo. Dež se hrabal na svět, svrbělo ich pravy oko, znělo im v pravym ocho — to znamenalo, že ho ráda ovizó a oslešijó — a naroda se, vevalel na ně oče, jak be chtěl řict: »Tož jož so, matičko, tade.« A tafkovi, keré si ho přešil potěžkat a kóřel, podival se na fajko, jak be se dožebrával: »Kopte mně, tatičko, take takovó!«

A co mo teho hrálo na dobry! Nehte mo kvetle hneď prvni deň a ke křto mo babka oblikle košolko na robe. V kostele ani nezabrančel, naopak si panáčka prohližel hodně z vesoka, jak be si meslel: naši majó gront a tož to take mužo převist na kněza! A donesa ho do kolibke, honem mo rozvázale poviják, abe se mo brzo rozvázal jazek.

Přešil teda do staveni na planétě ščesti. Paráčka sléchávale, že ščesti mivajó hlópi, ale na jejich obnož se to nemuhlo potahovat. Do roka senkovi nestřehale vláske, abe mo rustl rozom, a on ho take safraporcke okazoval. Prvni, co veslovil, nebelo ‚mama' ani ‚tata' ani ‚bumbu' ani ‚hama', ale vénešny ‚já!' Pánečkem stál brzo a dež ho z rozvere trkale čelem do čela a pře tem zpivale: »baran, baran duc!«, oščořel se tak podivně, jak be pro sebe šoškal: ‚dobře, dobře, šak já vim, že je to jenom hračkó!'

Take im rustl jak z vode a sotvá zapomněl na chuvko a na kolibko, začal mlovit, jak dež bičem mrská, a každó řeč vechopil jak dospělé. Def si rozomněl — s odpoščenim! — ai s tó němó tvářó!

Dež zakukyryhal kohót, věděl, že volal: »Za Terezó!« Brabcovi odpovidal: ‚Čimčarara čim, čim, čim, te nic

neviš a já vim!' A dež se pacholek drbal do hlave, jak be měl it na odvážko hnoja, a laštufka mo z kalenice mlela svó, vesvětlel jak z pisma, že mo radi, abe si na odvážko vzal ‚vidle, vidle, štere vidle, páté kopáč'. Ba rozomněl ai, že rozeschly kolečko od tragača zve Froliša ‚froliš, froliš!', abe mo šil pomuct, a sotvá se návse ozvala pastéřova tróba, capkal přepomenót divkám, že im káže: ‚děvčata, děvčata, vežeňte telata!' Nevepadalo to, jak be se ten chlapeček bel šobrstl o Šalomónove gatě?

V gatich, abe se řekla pravda, ešče nechodil, strojil se leda po ženska do kabátka ze sokynkó a na hlavě mival šátek ovázané pod brado, tak že z daleka vepadal spiš jak děvče než jak chlapec, ale na svoje měsice bel až moc chlapské.

Oče měl pichlavy jak šedla, nihdá kesance v nich a fifinka visela mo o nosa, jenom dež se rozplakal. Zapomena se, pravda, take nehde potahoval, ale jak se hdo zeptal: »Kolek smrku za groš?«, vzal do roke sokynko, frkl do ni, až ve střeše zapraskalo, a bel hned jak obrázek.

Šak bel ai oznané, že je k světo. Dež k nim přešle tetička, otřel si dlaňó hobo a dlaň o sokynko, dal im pac a takovó puso, až to losklo. Tetička ho pohladile, dale mo štverko a pochválele: »To je hodné chlapec! A jak tě řikajó?«

‚Karylek!'

»Ale di, tak se řiká malinkém. Te se veleké, se od hlave až po zem a tož jož Karel!«

Tatik s matkó mrkle na sebe — bele zvědavi, zarazi-le se a jak se z té řeče vemotá.

Chlapeček se nezarazel a jak be pochopil, že ho tetička postavile véš než drozi, přechválel im: ‚Tož teda nechf!' a zmačkna štverko do hrsti, hleděl se vetratit z izbe. Odšprtal se do sině, veběhl před staveni a prohližel si penize — mlsné ho naváděl, abe ich šil promlset za medylko, za engliše lebo za cokrkandl.

Na cestě hrále si chlapci z hromádkama pracho, kopale do nich, pláskale rokama a omrkna se k Pa-

(Přikryl, 1922, s. 6)

rákovymo, vekřékle: ‚Aha, Karylek! Poď si take hrát!'
Ale nezavděčele se mo. Zpomněl si na tetičeno řeč, zaškaredil se jak hrom do baně a odsekl im: ‚Já néso Karylek, já so Karel.'
Chlapci se dale do řehoto a neměle se k temo, abe ho oznale za Karla. Nosel se ešče jak robe a oni všeci jož měle gatě. To je vevešováni. Hde pak ešče má do Karla! A abe mo jeho zvelbo osladile, práskle kameňama do hromádek, až se z každé zakóřelo jak z komina, a spostile:

Paráku Karel
do pekla zajel!
Maja než sokně,
visi tam v okně . . .

Karylek div že létosťó nenatahl géde a nepostil štverko na zem — vecitil, že ho chlapci chcó snižovat a že se mo vesmivajó. Ale co s gafalama, kerém v zado sviti ceďilka? A tož veplazel na ně jazek, skoval se zpátkem do sině a seďna si tam na prah izbe, kotólel si po něm štverkó.
V izbě měle sólo tetička a, jak zaslechl, povidale o něm, o Karylkovi. Neďivijó se, že je mazylkem v domě, je po tafkovi, jak be mo z oka vepadl, a rozómek tajak on. Zkrátka, veďli staryho Paráka je tade mladé Parák.
Pro Karylka belo to zas neco novyho, ale nedoveďl si srovnat v hlavě, co tém tetička minijó. Jenom pro to měl pochop, že je to neco, co je zas vic než prv, neco, o čem chlapci nevijó a nač nebodó muct škaredě zpivat. A chca se na to přeptat, chetil za kločko a šóstl sebó do izbe.
»Hde's bel, Karle?«, zeptale se ho tatiček a smile se sami sobě, že ho oslovile jak dorustlyho.
Karylek se zarazel a div nezhořel rozpačetosťó — hlavó mo projela posmivavá pěsnička chlapcu a hneď za ňó posledni řeč tetičena. Ale hneď se zpamatoval a jak oražené ze sebe vepravil:
‚Já néso Karel — ten do pekla zajel! Já so mladé Parák!' . . .

(Přikryl 1922, s. 7)

Příloha č. 2 – svatební koláč (archív Stanislavy Kulaté)

Ozdoby koláče – holubička (archív Stanislavy Kulaté)

Spodní zdobená část koláče (archív Stanislavy Kulaté)

Příloha č. 3 – písničky k tancům

- Had leze z dirê

Had leze z dirê, vêstrkôje knirê. Za nim leze hadice, má červeny střevice. Bába se ho lekla, na kolena klekla. Nic se bábo neleké, na kolena nekleké.

- Pásla ovečkê

Pásla ovečkê v zelenym háječkô, pásla ovečkê v černym lese. Já na ňô dupy, dupy dup. Ona zas cupy, cupy, cup. Hófem ovečkê seberte se všeckê, hófem ovečkê seberte se.

- Zajiček

Zajiček v své jamce sedi sám, sedi sám. Ôbožáčkô co je ti, že nemužeš skákati, chôtě skoč, chôtě skoč a vêskoč, na nekeho skoč.

- Eliška

Eliška, Eliška nebêla pêšná, ona k nám v nedělô na hode přêšla. Eliško, Eliško poskoč si troškô, vêber si z kolečka néhezči drôžkô, drôžêčkô. Skoč panenko do kola, do kola, do kola shořela nám stodola, stodolêčka. Skoč panenko z kola ven, z kola ven, z kola ven, zétra bôde krásné deň, krásné deň.

- Pletla sem

Pletla sem, pletla sem proplitala se. Červenym, zelenym, modrym harasem. Eště mně zustalo klôbičko niti, pomuž mně děvčátko, pomuž mě s šêtim

Příloha č. 4 – noty k písničce Marš (archív autorky)

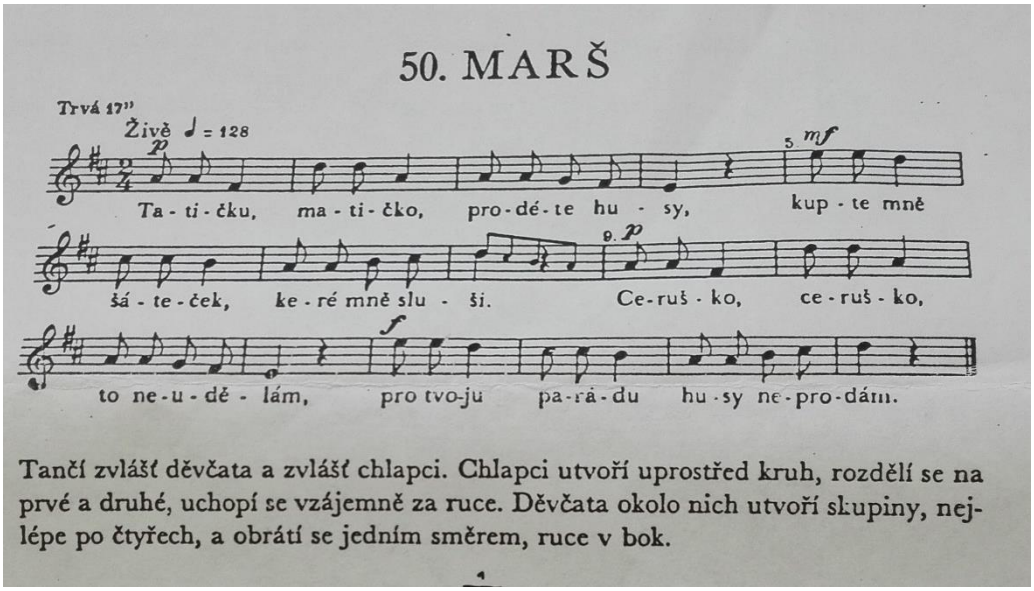

50. MARŠ

Trvá 17"

Živě ♩ = 128

Ta - ti - čku, ma - ti - čko, pro - dé - te hu - sy, kup - te mně

šá - te - ček, ke - ré mně slu - ši. Ce - ruš - ko, ce - ruš - ko,

to ne - u - dě - lám, pro tvo-ju pa - rá - du hu - sy ne - pro - dám.

Tančí zvlášť děvčata a zvlášť chlapci. Chlapci utvoří uprostřed kruh, rozdělí se na prvé a druhé, uchopí se vzájemně za ruce. Děvčata okolo nich utvoří skupiny, nejlépe po čtyřech, a obrátí se jedním směrem, ruce v bok.

Příloha č. 5 – noty k dalším písničkám, hanácké básničky

Básničky

- **Moje panenka**

Divéte se, jakó mám já panenkô!

Vite, jak ji řikám? - nô, Mařenko.

Ona si se mnó pěkně hrává,

nekdê mě haňbôla zlobivává.

Mařenko, Mařenko, nezbednico,

zavolám na tebe Polednicô!

Ešlê mě, Mařenkô, bôdeš zlobit,

ôvizeš, přestanô s tebó mlôvit.

Bôdeš-lê zas hodná, bôdem si hrát,

nemôsiš pak v kótě na haňbě stát.

Ta moja panenka, libi se Vám?,

jak svoje děťátko ráda jô mám.

- **Chlapec z Hané**

Já sô chlapec z Hané,

jako malované.

Zahrádkô mám jako dlaň,

rozmarynek chêstám tam.

Rád bêch se já oženil,

děvčátko si namlôvil.

Kde mám najit nevěstô?

môsim se dat na cestô.

Do světa se podivám
nejakó tam pohledám.
Chodim světem sem a tam,
co já teho ôhlidám…

Prošil sem já světa kraj,
ale dom včêl ôtěkám.
Žádná néni akorát,
ô maminkê to mám rá

- **Pišťalečka vrbová**

Otlóké se pišťalečko vrbová,
pojedeme od Hradiska pro drva.
Od Hradiska k slópkô,
otoč se holóbkô.
Holóbek se otočêl,
a máz piva natočêl.

Pite, pite páni,
šak ste s nama známi.
Páni pilê, až vêpilê,
pacholkovi nic nedalê.

Huš, huš, huš,
vrazim do tě nuž.
Vrazim do tě zaviráček,
bôdeš zpivat jak ten ptáček.

- **Hanáčci** *(Josef Braný)*

Váženi a mili zlati, fšeci co to sedite,
prozradim vám o Hanáčkách, to – co eště nevite!
Ôvizete, ôslêšite, jak tancôjem a zpivámê!
Ôčime se s velkó chôťó a žádny strachê nemáme!
Dêž se nám to nepodaři – stane se to takê,
nic si z têho nedělámê – toš jakypak frakê.
Jenom mê to sami vimê, co dá práce véchova,
kêró s nama trpělêvě snáši – pani Pavla Bezová!
Nô – a dêž to eště nende, a není to ono,
zas to znova procvičôjem – s pani Lenkó Urválkovó.!
Tak nám držte fšeckê palce – ať nemámê trémô
hlavně, že nám za tô snahô – zatleskáte k temô.

- **Hanácky Benátke**

Jak vidíte, jak slêšite,
nám se paměť neztráci.
Až dorostem, bôdem jak Vê –
Litovelšti Hanáci.

Možná, že se rozôtečem
na svy cestê obrovsky,
ale mê nezapomenem
svy rodny město královsky.

A chlôbit se eště bôdem
po hanáckê, zdravě,
že Litovel má névêšši
radnicô na Moravě.

Šak to každé muže vidět,
ve všedni dnê, ve svátkê,
jak só krásny na Moravě
tê Hanácky Benátkê.

Písničky:

- **Kača**

Ôtěké Kačo, ôtěké, ôtěké,
honi tě kocór divoké, divoké,
honi tě kocór divoké.
Kača ôtěká, co muže, co muže,
kocór jô chêtit nemuže, nemuže,
kocor jô chêtit nemuže.

- **Kukač**

Kukač sedi na střešince,
šêje botkê žežulence.
A ja ja, ku ku ku, seděla sem na buku.
A ja ja, ku ku ku, seděla sem na buku.

Gdes kukačko, gdes tê bêla,
žes tak dlóho nekukala.
A ja ja, ku ku ku, seděla sem na buku.
A ja ja, ku ku ku, seděla se na buku.

- **Čelecká**

Ô Čelčêc je lóka,
třê sta mil šêroká.
Ta má bêt do rána posečená,
jé, jé, jé
ta má bêt do rána posečená.

Je, je, je, je, co se děje, tam na vrškô ô Matěje,
Je, je, je, je, co se děje, tam na vrškô tam.

Sečó jô kosama,
ostréma srpama.
Má milá za něma pohrabôje,
jé, jé, jé
má milá za něma pohrabôje.

Je, je, je, je, co se děje, tam na vrškô ô Matěje,
Je, je, je, je, co se děje, tam na vrškô tam.

- **<u>Marš</u>**

Mámo má, mámo má, prodéte hôsê,

kôpte mě klobóček, keré mě slôši.

Cerko má, cerko má, to neôdělám,

pro tvojô parádô hôsê neprodám.

La, la, la, la, la, la, lalalalala, la, la, la ….

Noty *(archív autorky)*

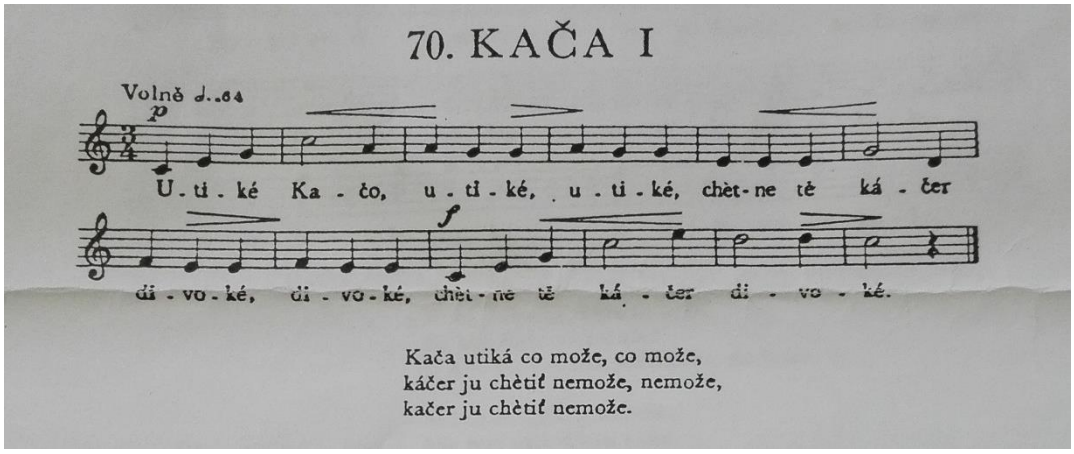

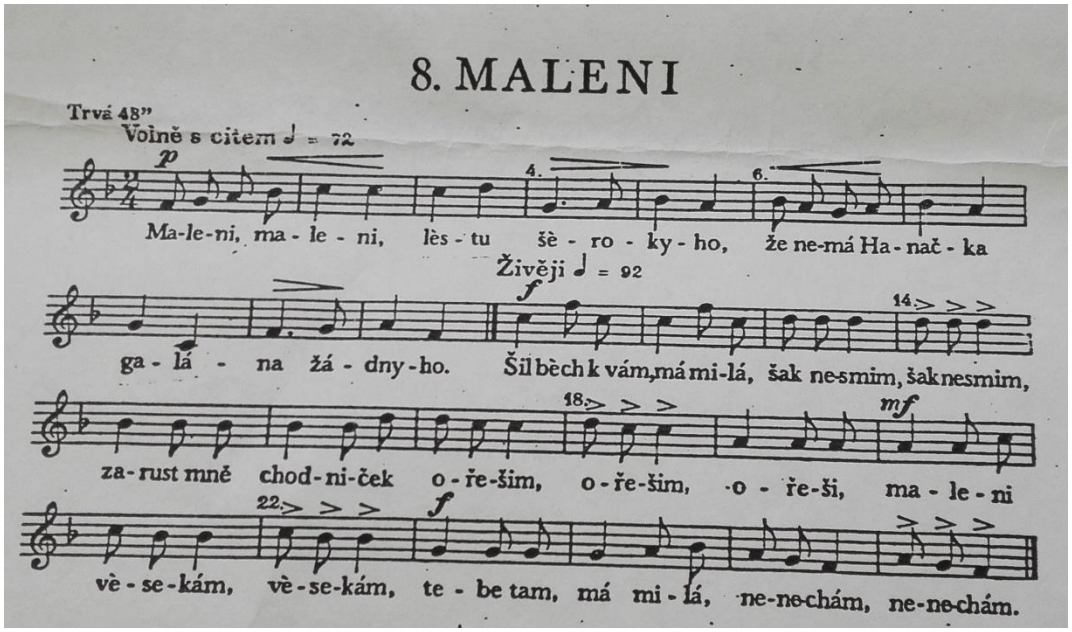

(archív autorky)

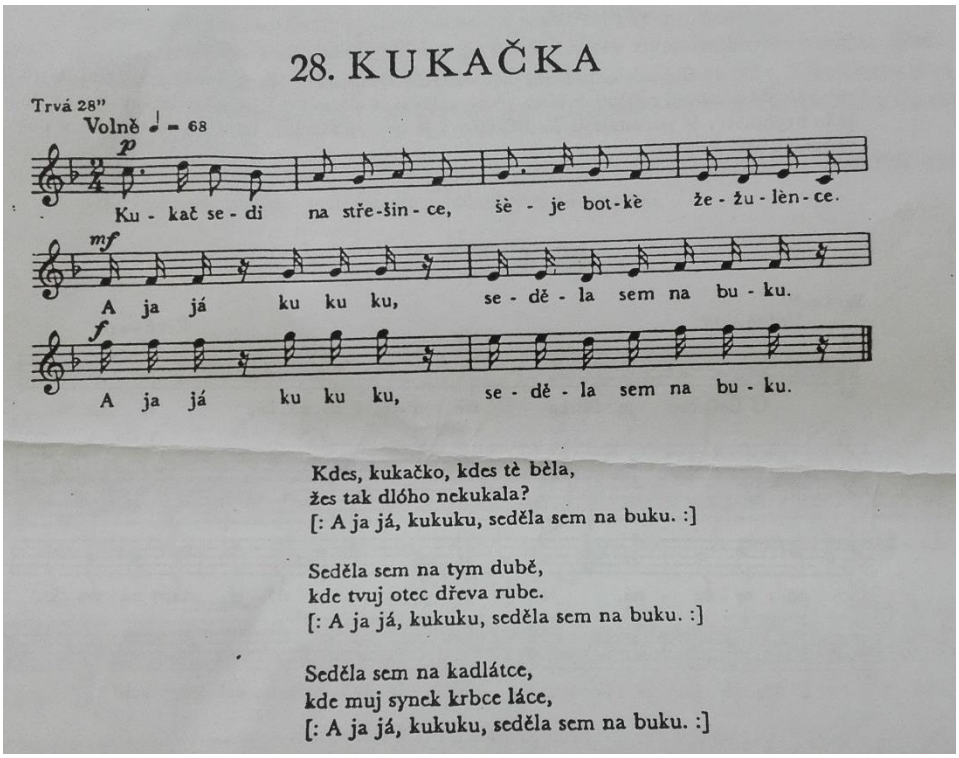

28. KUKAČKA

Trvá 28"

Volně ♩ = 68

p

Ku - kač se - di na stře-šin - ce, šè - je bot-kè že - žu - lèn - ce.

mf

A ja já ku ku ku, se - dě - la sem na bu - ku.

f

A ja já ku ku ku, se - dě - la sem na bu - ku.

Kdes, kukačko, kdes tè bèla,
žes tak dlóho nekukala?
[: A ja já, kukuku, seděla sem na buku. :]

Seděla sem na tym dubě,
kde tvuj otec dřeva rube.
[: A ja já, kukuku, seděla sem na buku. :]

Seděla sem na kadlátce,
kde muj synek krbce láce,
[: A ja já, kukuku, seděla sem na buku. :]

(archív autorky)

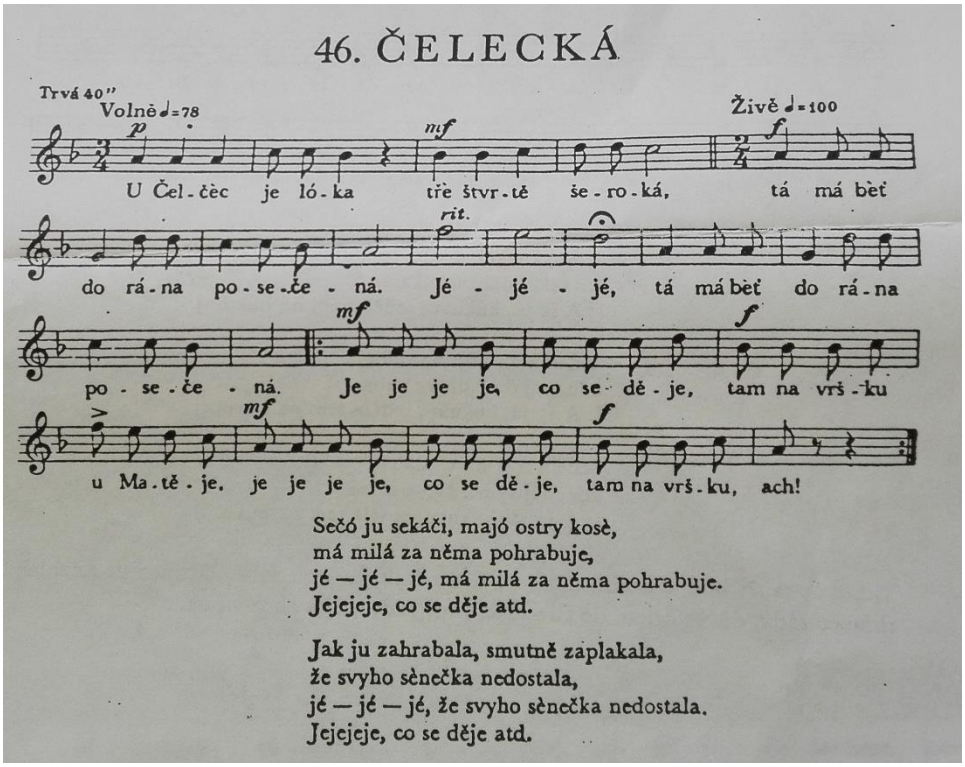

46. ČELECKÁ

Trvá 40"

Volně ♩=78

p

U Čel - čèc je ló - ka

mf

tře štvr - tě še - ro - ká,

Živě ♩=100

f

tá má bèť

rit.

do rá - na po - se - če - ná. Jé - jé - jé, tá má bèť do rá - na

mf

po - se - če - ná. Je je je je, co se dě - je,

f

tam na vrš - ku

mf

u Ma - tě - je, je je je je,

f

co se dě - je, tam na vrš - ku, ach!

Sečó ju sekáči, majó ostry kosè,
má milá za něma pohrabuje,
jé — jé — jé, má milá za něma pohrabuje.
Jejejeje, co se děje atd.

Jak ju zahrabala, smutně zaplakala,
že svyho sènečka nedostala,
jé — jé — jé, že svyho sènečka nedostala.
Jejejeje, co se děje atd.

(archív autorky)

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Miloslava Bušfyová
Katedra:	Primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Alena Vavrdová, Ph. D.
Roh obhajoby:	2017
Název práce:	Specifika regionu a jejich využití v práci učitele mateřské školy - Haná
Název v angličtině:	The specifics of the region and their use in the work of kindergarten teachers - Hana
Anotace práce:	Bakalářská práce se věnuje hanáckému folkloru. Je zaměřená na upadání hanáckých tradic, zvyků, nářečí. Teoretická část se zaměřuje na Hanou a hanácký folklor, oblasti Hané, charakteristiku Hané, hanácký kroj a nářečí v minulosti i zachování folkloru v současnosti. V praktické části je rozpracován projekt, který se zabývá seznámením dětí v mateřské škole s hanáckými tradicemi. Projekt je rozpracován do jednotlivých aktivit, které jsou podrobně rozepsány. Děti se budou seznamovat s folklorem formou zábavných a hravých činností.
Klíčová slova:	Haná, hanáčtina, hanácký folklor, projekt, mateřská škola, hry a aktivity, školka, tradice a zvyky, nářečí
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis deals traditional folklore. It is focused on the decline of Hana traditions, customs, dialects. The theoretical part focuses on Hana and traditional folklore, the area of Hana, characteristics of Hana, Hana costumes and dialects in the past and preserving folklore today. In the practical part is elaborated a project that deals with familiarization of children in nursery school with traditions of Hana. The project is developed in the various activities that are detailed. Children will get acquainted with the folklore in the form of entertaining and playful activities.
Klíčová slova v angličtině:	Hana, Hana dialect, traditional folklore, project, nursery school, games a activities, school, traditions and customs, dialect
Rozsah práce:	64 stran
Přílohy:	24 stran
Jazyk práce:	český